

LAReS

Lowlands
Archaeological
Research
Service

Verkaveling Boniverlei - Edegem. Archeologienota

E.N.A. Heirbaut
J.L. Vermeersch

Colofon

Titel: Verkaveling Boniverlei - Edegem. Archeologienota.

Auteur: Elly N.A. Heirbaut & J. Vermeersch

Grafische illustraties/GIS: Elly N.A. Heirbaut

Rapportnummer: LAReS-rapport 89

Projectleider/veldwerkleider: Elly N.A. Heirbaut

Uitvoerder: LAReS, Lowlands Archaeological Research Service

Vestiging: Rozenlaan 15, 2980 Halle-Zoersel

Publicatiedatum: februari 2018

Publicatieplaats: Halle-Zoersel

Illustratieverantwoording voorblad: Uitsnede van de Ferrariskaart (1777)

© LAReS. Niets uit deze uitgave mag zonder bronvermelding worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door print-outs, kopieën, of op welke andere manier dan ook.

LAReS aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

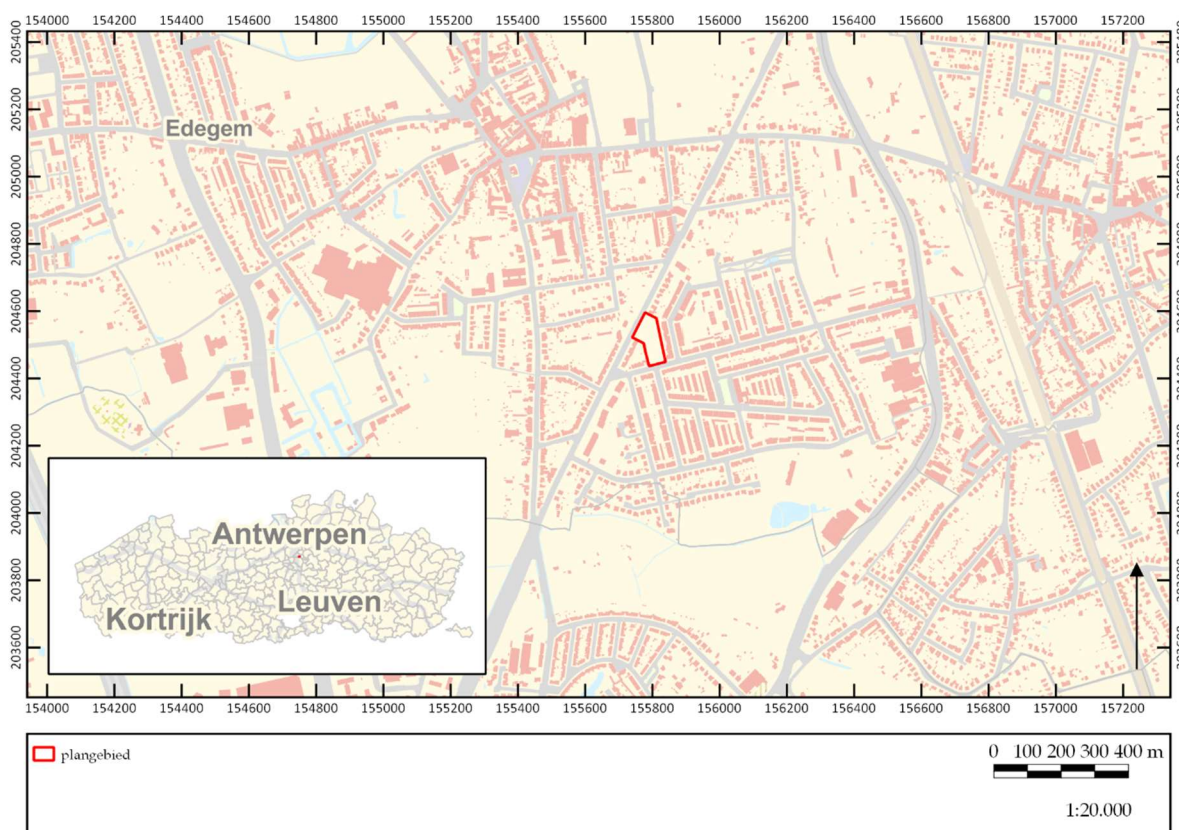
Deel I. Verslag van resultaten: Boniverlei te Edegem

Inhoudstafel

1 INLEIDING	5
1.1 RANDVOORWAARDEN	6
1.2 TECHNISCHE FICHE/ADMINISTRATIEVE GEGEVENS	7
2 VRAAGSTELLINGEN	8
3 METHODIEK VAN HET ONDERZOEK	9
3.1 ONDERZOEKSMETHODIEK	9
3.2 RAPPORTAGE EN AFBEELDINGEN	10
4 BESCHRIJVING VAN DE GEPLANE WERKZAAMHEDEN	11
4.1 BESTAANDE TOESTAND	11
4.2 NIEUWE TOESTAND	11
5 ARCHEOLOGISCH BUREAUONDERZOEK	13
5.1 ARCHEOLOGISCHE VOORKENNIS	13
5.2 HISTORISCHE BRONNEN	13
5.3 CARTOGRAFISCHE BRONNEN	15
5.4 LUCHTFOTOGRAFIE	19
5.5 GEO(MORFO)LOGIE EN BODEM	22
5.5.1 DIGITAAL HOOGTEMODEL VLAANDEREN II	22
5.5.2 TERTIAIR GEOLOGISCHE KAART	23
5.5.3 QUARTAIR GEOLOGISCHE KAART	23
5.5.4 BODEMTYPE	25
5.5.5 POTENTIËLE BODEMEROSIE EN BODEMBEDEKKING	26
5.6 ARCHEOLOGISCHE BRONNEN	26
6 SYNTHESE	30
6.1 SYNTHESE VOOR GESPECIALISEERD PUBLIEK	30
6.1.1 SAMENVATTING VAN DE ONDERZOEKSRÉSULTATEN EN BEANTWOORDING VAN DE ONDERZOEKSVRAGEN	30
6.1.2 IMPACT VAN VROEGERE EN GEPLANE WERKEN	32
6.1.3 AANBEVELING EN KENNISVERMEERDERINGSPOTENTIEEL	32
6.2 SYNTHESE VOOR NIET-GESPECIALISEERD PUBLIEK	33
GERAADPLEEGDE LITERATUUR	34
GERAADPLEEGDE WEBSITES	34
LIJST VAN FIGUREN	35

1 Inleiding

Het plangebied is gelegen in de gemeente Edegem, op een afstand van ca. 600 m ten zuidoosten van het centrum (fig. 1). De betrokken percelen van het plangebied liggen aan de Boniverlei in het noorden, in het zuiden grenst het gebied aan de Buizegemlei. Het terrein is momenteel onbebouwd en in gebruik als grasland/braakliggend terrein. Binnen de voorliggende plannen zal dit projectgebied verkaveld worden.

Figuur 1. Uitsnede van het kadasterplan. ©LARES.

Het doel van het onderzoek is het verkrijgen van een bekrachtigde archeologienota naar aanleiding van een verkavelingsvergunning. Het onderzoek (projectcode 2018A294) werd uitgevoerd door een erkend archeoloog, conform de Code van Goede Praktijk. Onderhavige archeologienota bestaat uit twee delen: een verslag van de resultaten van het vooronderzoek (deel I) en het daaruit voortvloeiende programma van maatregelen (deel II).

Het onderzoek omvat in de eerste plaats een bureauonderzoek. Hierbij wordt nagegaan welke mogelijke archeologische en cultuurhistorische waarden zich binnen het projectgebied bevinden. Op basis van de resultaten van dit bureauonderzoek wordt geëvalueerd in hoeverre er voldoende informatie voorhanden is om tot bovengenoemde doelstelling te komen, of dat er bijkomend vooronderzoek in een andere vorm (al dan niet met bodemingreep) noodzakelijk is.

Het verslag van de resultaten van het vooronderzoek omvat naast deze inleiding nog vijf hoofdstukken. In hoofdstuk 2 worden de vraagstellingen die voor dit onderzoek

relevant zijn, opgesomd. Deze vraagstellingen zullen in hoofdstuk 6 beantwoord worden, in zoverre als mogelijk op basis van de resultaten van het vooronderzoek. De gehanteerde werkwijze en onderzoeksstrategie worden in hoofdstuk 3 beschreven. Hier wordt ook de gemaakte selectie inzake bronnen verantwoord (cf. de Code van Goede Praktijk, par. 12.5.2.1). De geplande werkzaamheden worden in hoofdstuk 4 beschreven. Hierbij is van groot belang dat duidelijk wordt in hoeverre de werken impact zullen hebben op het (eventueel aanwezige) bodemarchief. Hoofdstuk 5 vormt de weerslag van de resultaten van het bureauonderzoek (*assessment*), gebaseerd op een exhaustieve studie van het beschikbare kaartmateriaal, de historische en archeologische bronnen. In dit hoofdstuk wordt geëvalueerd wat de archeologische potentie van het plangebied is. In hoofdstuk 6 wordt een synthese gevormd op basis van het *assessment*, waarin de onderzoeksvragen beantwoord worden, en wordt ook geïnformeerd over de eventuele kennisvermeerdering die het plangebied kan opleveren. Verder wordt nagegaan in hoeverre de eventuele archeologische en cultuurhistorische waarden aangetast kunnen/zullen worden door de geplande werkzaamheden. Het eerste deel wordt afgesloten met de bibliografie en bijlagen. Het tweede deel omvat een gemotiveerd advies omtrent het vervolgetraject (programma van maatregelen).

1.1 Randvoorwaarden

Hoewel het terrein in principe toegankelijk is voor het uitvoeren van archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem, wordt vanuit economische motieven gekozen voor een uitgesteld traject. Immers, het verkrijgen van de verkavelingsvergunning is nog niet zeker. Archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem voorafgaand aan het indienen van de vergunningsaanvraag wordt gezien als een financieel risico.

1.2 Technische fiche/administratieve gegevens

Naam site	Boniverlei
Ligging	Boniverlei zn, 2650 Edegem
Kadastrale gegevens	EDEGEM 2 AFD B, perceel 119c en 113p2
Bounding Box	X Y
	155 778,43 204 595,84
	155 813,17 204 578,66
	155 743,04 204 521,68
	155 839,21 204 449,54
Onderzoek	Archeologisch en geschiedkundig bureauonderzoek
Projectcode	2018A294
Uitvoerders/actoren	Elly N.A. Heirbaut, LAReS Jeroen Vermeersch
Erkend archeoloog	Elly N.A. Heirbaut: OE/ERK/Archeoloog/2016/00162
Nummer wettelijk depot	Niet van toepassing
Termijn	februari 2017
Geplande ingreep	Verkaveling
Totaal oppervlakte plangebied	ca. 8.350 m ²
Geldende wetgeving en voorwaarden	Het Onroerendergoeddecreet van 12 juli 2013 en het Onroerendergoedbesluit van 16 mei 2014. De nota werd opgesteld overeenkomstig de Code van Goede Praktijk. De totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft, bedraagt 3.000 m ² of meer, zoals bepaald in artikel 5.4.2 van het Onroerendergoeddecreet van 12 juli 2013.
Randvoorwaarden	economische redenen voor uitgesteld traject
Doelstelling	Het doel van deze archeologienota is om via de tot op heden beschikbare bronnen (bureauonderzoek) na te gaan wat het archeologische potentieel van het projectgebied is, wat de mogelijke bedreigingen zijn voor het eventueel aanwezige bodemarchief, en hoe hiermee dient omgegaan te worden.
Thesaurus	Archeologienota, bureauonderzoek, archeologisch vooronderzoek in uitgesteld traject

2 Vraagstellingen

In het kader van dit bureauonderzoek zijn van tevoren enkele vragen geformuleerd waarop het onderzoek antwoord tracht te vinden.

1. Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische en cultuurhistorische potentieel van het terrein?
2. Welke archeologische sites zijn bekend in of nabij het projectgebied?
3. Wat is de landschapshistoriek/evolutie in gebruik van het terrein?
4. Wat is de impact van de geplande werken?
5. Levert het huidige bronnenmateriaal voldoende informatie op of is er aanvullend vooronderzoek (al dan niet met ingreep in de bodem) nodig? In het laatste geval: welke methode levert het meeste informatie op? Welke onderzoeksstrategie moet toegepast worden in het uitgesteld traject?

3 Methodiek van het onderzoek

3.1 Onderzoeksmethodiek

Om na te gaan of er archeologische en cultuurhistorische waarden in het plangebied aanwezig zijn en om een antwoord te kunnen geven op de in hoofdstuk 2 geformuleerde vraagstellingen, is een bureauonderzoek uitgevoerd. Hierbij zijn verschillende soorten bronnen geraadpleegd, die in hoofdstuk 5 besproken zullen worden (*assessment*). De meeste bronnen zijn online beschikbaar gesteld door de Vlaamse Overheid.

Om de fysische geografie van het projectgebied te onderzoeken zijn de bodemkaart, bodembedekkingskaart, erosiegevoeligheidskaart, tertiair geologische kaart en quartair geologische kaart geraadpleegd. Deze zijn online te raadplegen in de databases van Geopunt Vlaanderen (www.geopunt.be) en in de Databank Ondergrond Vlaanderen (www.dov.vlaanderen.be).

Om een beeld te krijgen van de historische (landschaps)ontwikkeling van het plangebied zijn de beschikbare historische en topografische kaarten geraadpleegd. De georeferende historische kaarten, dit zijn de kaart van Frickx (1712), de kaart van de Ferraris (1771-1778), de Atlas der Buurtwegen (1841), de kadasterkaart van Popp (1842-1879) en de kaart van Vandermaelen (1846-1854), kunnen online geraadpleegd worden via het Geoportaal Onroerend Erfgoed (www.geo.onroerenderfgoed.be).

De kaart van het Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw is voor dit gebied niet beschikbaar. Verder is ook de huidige topografische kaart bestudeerd. Op dezelfde website zijn ook verschillende 20^e- en 21^e-eeuwse luchtfoto's te raadplegen. Daarnaast is gebruik gemaakt van ander historisch kaartmateriaal, o.a. uit de Koninklijke Bibliotheek te Brussel, dat is in te zien via de website van Cartesius (www.cartesius.be). Voor de historische bronnen is gebruik gemaakt van de inventaris onroerend erfgoed en van schriftelijke bronnen. De combinatie van historische bronnen, historische kaarten, topografische kaarten en luchtfoto's zorgt ervoor dat de ontwikkeling van het projectgebied en de ruimere omgeving vanaf de 18^e eeuw tot het heden goed in beeld gebracht kan worden.

Om ook zicht te krijgen op de perioden vóór de 18^e eeuw is onderzocht of er zich in en/of nabij het plangebied archeologische resten in de ondergrond bevinden of reeds zijn onderzocht. Om dit te kunnen bepalen, zijn voornamelijk de online beschikbare gegevens geanalyseerd. Hierbij is in eerste instantie de database van de Centrale Archeologische Inventaris (CAI; www.cai.onroerenderfgoed.be) bevraagd. Hierbij moet opgemerkt worden dat de CAI niet volledig is en geen garantie biedt op de aan- of afwezigheid van een eventuele archeologische site. Ook is www.inventaris.onroerenderfgoed.be geraadpleegd voor het plangebied en de ruimere omgeving.

Naast het onderzoek naar de historische ontwikkeling van het gebied en de reeds gekarteerde archeologische vindplaatsen, dienen ook de geplande werkzaamheden en de (eventueel) hierbij horende verstoringen in kaart gebracht te worden. De

beschrijvingen gebeuren op basis van de plannen en schetsen die de opdrachtgever ter beschikking heeft gesteld (hoofdstuk 4). Hiertoe behoren de plannen van en informatie over de bestaande situatie ("bestaande toestand") en de plannen van het te realiseren project ("nieuwe toestand").

Op basis van alle beschikbare gegevens is tenslotte een conclusie getrokken omtrent de kans op de aanwezigheid van archeologisch erfgoed met een groot potentieel tot kennisvermeerdering, en de eventuele intactheid van een al dan niet aanwezige archeologische site (hoofdstuk 6). Hieruit vloeit een advies omtrent eventuele vervolgstappen die genomen moeten worden.

3.2 Rapportage en afbeeldingen

De indeling in hoofdstukken is reeds eerder beschreven. Wat betreft de afbeeldingen die in deze archeologienota zijn opgenomen, geldt dat zij alle zijn afgebeeld op klein formaat omwille van de opmaak van de tekst. In bijlage zijn de beschikbare plannen opgenomen.

De kaarten die gemaakt zijn op basis van de beschikbare bodemkaarten, luchtfoto's en CAI zijn zoveel mogelijk op eenzelfde schaal vervaardigd (zie ook figurenlijst). Omwille van de duidelijkheid (vb. situeren van het plangebied ten opzichte van de omringende omgeving) kan hiervan afgeweken zijn. Historische kaarten zijn op een andere schaal gemaakt om zo ook zicht te geven op een groter gebied, of juist in te zoomen op details.

De in deze archeologienota opgenomen bouwplannen zijn afgebeeld met toezegging van de opdrachtgever.

4 Beschrijving van de geplande werkzaamheden

4.1 Bestaande toestand

Momenteel is het plangebied onbebouwd en in gebruik als grasland/braakliggend terrein (fig. 2). Het heeft een totale oppervlakte van 8.350 m². In het noorden wordt het begrensd door de Boniverlei terwijl het in het zuiden aan de Buizegemlei gelegen is. Aan de westelijke en oostelijke zijde wordt het plangebied begrensd door woonzone.

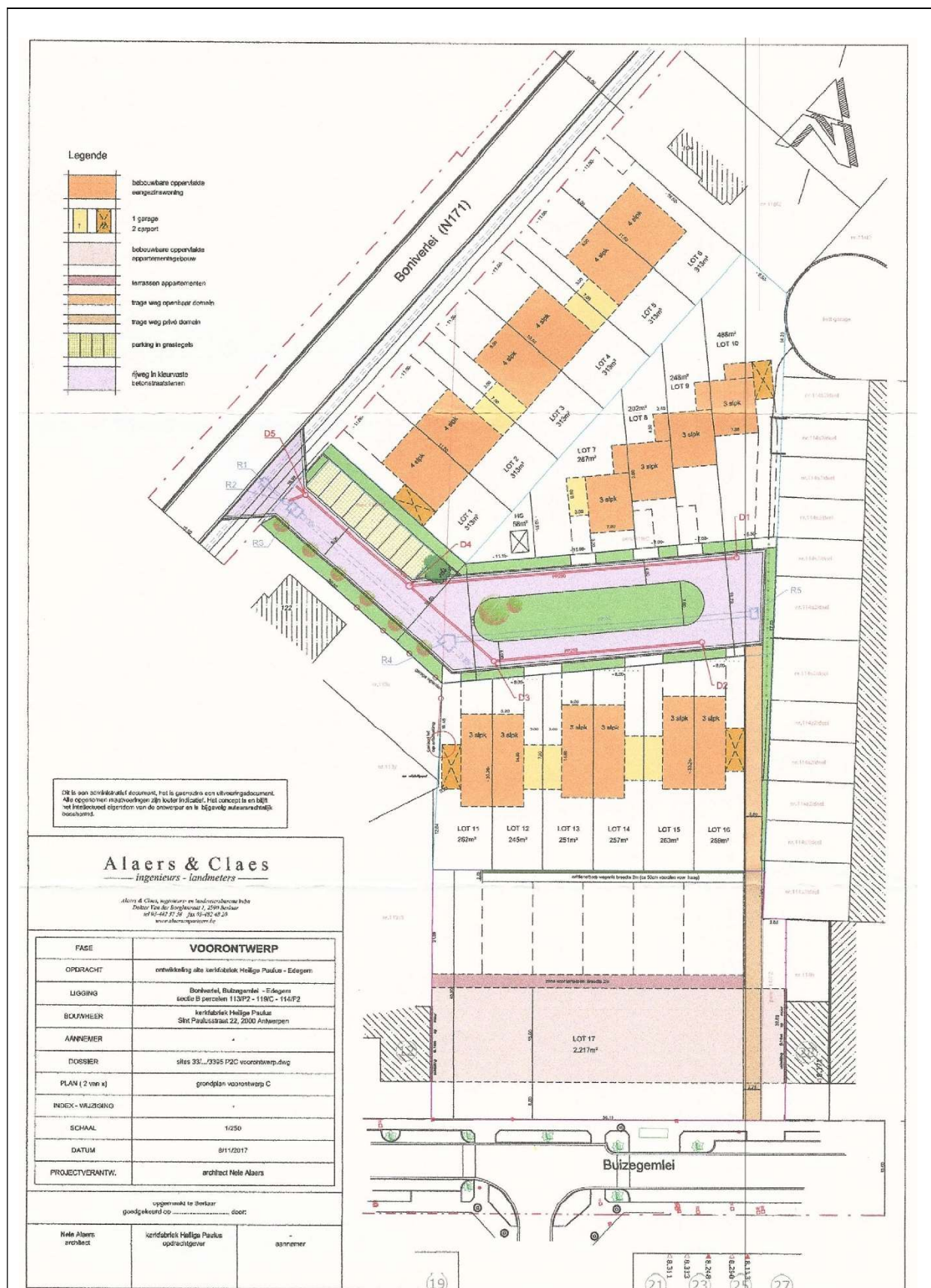

Figuur 2. Uitsnede uit de luchtfoto uit 2017, met aanduiding van het plangebied.
©LARES

4.2 Nieuwe toestand

Het plangebied zal verkaveld worden met oog op de aanleg van 16 nieuwe eengezinswoningen en een appartementsgebouw (fig. 3).

De wooneenheden zullen in het noordelijke deel van het plangebied ingepland worden. Daar wordt ook een weg voorzien. In het zuiden van het projectgebied, gelegen aan de Buizegemlei, zal een appartementsgebouw voorzien worden. Bij de eengezinswoningen wordt een carport of garage voorzien. Er is geen sprake van een ondergrondse garage. De ligging van ondergrondse putten en leidingen is, net als de wijze van funderen, momenteel nog niet bekend.

Figuur 3. Plan met de toekomstige verkaveling op aangeduid.

5 Archeologisch bureauonderzoek

In dit hoofdstuk wordt verslag uitgebracht van het bureauonderzoek naar de archeologische en historische kennis over het plangebied (*assessment-rapport*). De hierbij gehanteerde methoden, technieken en criteria zijn beschreven in hoofdstuk 3.

5.1 Archeologische voorkennis

Er is nog geen archeologisch onderzoek in welke vorm dan ook uitgevoerd binnen de grenzen van het plangebied. Deze bureaustudie is met andere woorden het eerste onderzoek dat voor deze locatie wordt uitgevoerd. Wel is het zo dat het plangebied deel uitmaakt van CAI-ID 113017 dat omschreven wordt als de locatie van de Kleine Buizegemhoeve of Buizegemhof, een motte die voor het eerst vermeld is in 1312. Verschillende bronnen duiden echter andere locaties aan. Deze locatie is in de CAI opgenomen op basis van mondelinge informatie van R. Annaert, die in Buizegem onderzoek heeft gedaan naar het site Edegem-Buizegem (zie ook verder). De precieze ligging moet echter nog op het terrein worden vastgesteld.¹

Buiten de grenzen van het plangebied zijn op verschillende locaties al archeologisch onderzoek uitgevoerd. Deze worden beschreven in paragraaf 5.7.

5.2 Historische bronnen

Voor het historisch onderzoek over Edegem en Buizegem is gebruik gemaakt van de gegevens uit de inventaris onroerend erfgoed en publicaties over opgravingen nabij het plangebied.² De geschiedenis van Edegem is vooral een geschiedenis van een rurale dorpsgemeenschap waar gedurende lange tijd de focus op landbouwexploitatie van het omliggende landschap heeft gelegen.

Volgens toponymische studies behoort Buizegem samen met drie andere Edegemse plaatsnamen (Edegem, Ghipengeem/Grijpegem en (H)eisengheem) tot de vroegmiddeleeuwse ingaheem-formaties. Deze zijn gevormd door een familienaam (Buso) + ingen of inga-heem en gaan terug tot de Merovingische en Karolingische nederzettingsformaties. Er is hierbij een verband tussen deze dichte groep vroegmiddeleeuwse toponiemen en de vruchtbare leembodem van deze zone onmiddellijk ten oosten en zuidoosten van Antwerpen. Bewoning is echter al vastgesteld in de Romeinse periode. Het bevond zich bij de heerbaan, de huidige Mechelsesteenweg. Oorspronkelijk was Edegem afhankelijk van de abdij van Lobbes en behoorde tot de parochie Kontich.

In de historische bronnen wordt Buizegem voor het eerst vermeld in 1159 onder de noemer *mansus*, geschonken door een zekere Ausilia aan de abdij van Tongerlo. Die vroege nederzetting groeide uit tot het eerste dorpscentrum, met kerk, van Edegem. Het bestaan van een driedelig tiendestelsel toont aan dat de parochie Edegem ontstond voor de 9^e eeuw en dus waarschijnlijk door toedoen van de abdij Lobbes gesticht en losgemaakt van de moederparochie Kontich. Later werd Edegem afhankelijk van de bisschop van Kamerijk.

¹ <https://cai.onroenderfgoed.be/locatie/113017>

² <https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/120678> en Vandeveldt et al. 2007.

De van Buyseghems, reeds vermeld in 1186, waren eigenaars en heren zowel van hun stamzate Buizegem als van "Ter Borch". Zij maakten zich als landheren na de inval van de Noormannen meester van het Lobbesdomein "Ter Borch".

Het gehucht Edegem was een vroege Frankische nederzetting aan de huidige Doelveldstraat. In de buurt van de Frankische hoeve "Aiengheem" ontstonden een aantal landbouwnederzettingen onder meer "Ten Eausele" waaruit de mansus "Ter Tommen" gesplitst werd. De familie Berthout kocht in 1195 het goed "Ter Tommen", en maakte de verplaatsing van de dorpskern van Buizegem naar Edegem mogelijk door de "Hoeve in het dorp" te schenken aan het huis van Pitsemburg te Mechelen. Pitsemburg gaf deze gronden in cijns waardoor de huizenbouw werd bevorderd en de woonkern in volle expansie kwam zodat de parochie zich tussen 1300 en 1344 verplaatste naar een belangrijker geworden agglomeratie. Als parochie is het voor het eerst vermeld in 1350.

Tot in de 14^e eeuw had Edegem, evenals Kontich, twee administratief-juridische gebieden: het gebied van de Berthouts, het Land van Mechelen, dat zich uitstreckte over de tweede dorpskern, en het hertogelijke gebied of Land van Rijen, onder meer het gehucht Buizegem.

De heer van Cantecroy ruilde in 1387 met hertogin Joanna van Brabant de lagere en hogere heerlijkheid van Boechout-Hove tegen de volledige jurisdictie van Edegem-Mortsel. Daardoor kwam ook een einde aan de dubbele rechtsbedeling.

In de loop van de 13^e en 14^e eeuw nam Edegem, in oorsprong een hoeve, de rol van dorpscentrum over (zie infra). De familie van Buyseghem nam vanaf de 13^e eeuw haar intrek in de motte Ter Borch, gelegen langs de Drie Eikenstraat. Het oude kerkgebouw raakte wellicht rond 1300 in onbruik. Een nieuwe parochiekerk werd opgetrokken over het Hof Ter Linden waar een afgesplitste tak van de familie van Buyseghem haar woning had. Het kerkje van Buizegem diende vanaf de 16^e eeuw geleidelijk als steengroeve voor bouwmaterialen. Het betrokken perceel bleef wel de naam Oud Kerkhof dragen - deze naam staat ook op de kadasterkaart van Popp nog vermeld - en is tot vandaag eigendom van de kerk (momenteel de kerkfabriek van Sint-Paulus te Antwerpen). Ook de aanpalende straat, de huidige Jan Verbertlei, is op de oude kadasterkaart aangeduid als Oude Kerkhofweg. Op een oude kaart uit 1727 staat onder nummer 20 nog het eigendom van de pastoor vermeld.³ Op deze kaart staan ook de beide Buizegemhoeves, bewoond vanaf de 13^e - 14^e eeuw door nakomelingen van de van Buyseghems.

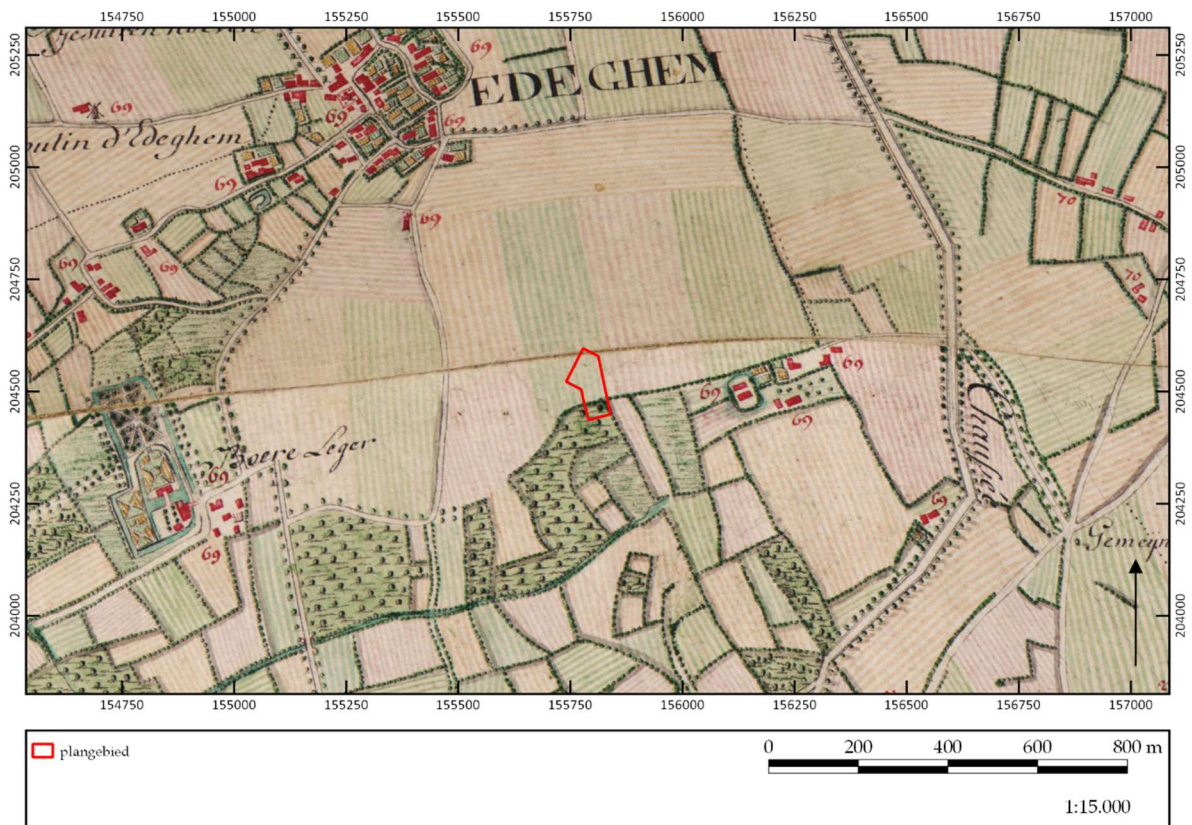
Het bouwen van fort V (1860-1866) in het noorden van Edegem, waarvoor een speciale spoorweg werd aangelegd en een aantal steenbakkerijen opgericht, heeft het landschap en het bevolkingsaantal sterk beïnvloed. Na de oprichting van een grot van Lourdes in 1884 groeide Edegem uit tot een bedevaartsoord. Verder werd onder meer een station opgericht aan de in 1875 aangelegde spoorweg Antwerpen-Boom. Stedelingen vestigden zich vanaf ca. 1890 te Edegem; landbouwgronden en hoeven verdwenen om plaats te ruimen voor villa's. Deze trend zette zich nog sterker door na

³ Vandeveldte et.al. 2017, fig. 3A.

1950 zodat Edegem uitgroeide tot een typische woongemeente afgestemd op Antwerpen.

5.3 Cartografische bronnen

Voor dit gedeelte van het onderzoek zijn de kaarten van de graaf De Ferraris, de Atlas der Buurtwegen, de Poppkaart en van Vandermaelenkaart gebruikt. De topografische kaart van het Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw is voor dit plangebied niet beschikbaar.⁴ Er zijn in dit kader ook recente topografische kaarten ook bekeken.

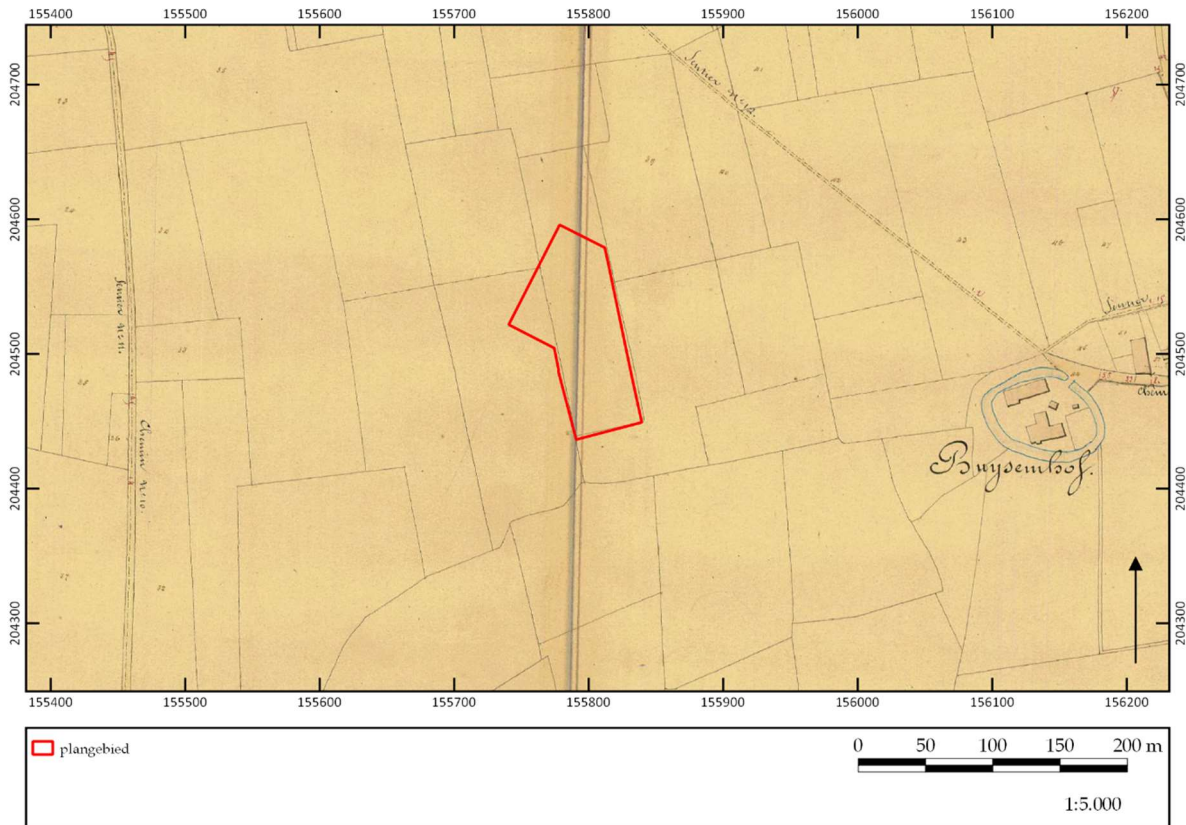
Figuur 4. Uitsnede uit de Ferrariskaart (1771-1778) met aanduiding van het plangebied.
©GEOPUNT/LARES

De Ferrariskaart (1771-1778, fig. 4) geeft de ligging van Edegem aan waarbij Buizegem op de kaart enkel bestaat uit het omwalde Buizegemhof. Ten westen daarvan lag nog een hoeve en een kerk die in de 16^e eeuw geleidelijk werd afgebroken. Het 'Oude Kerkhof' bleef wel bestaan als toponiem. De weg op enige afstand ten westen van het plangebied is de huidige Kontichstraat, de weg op enige afstand ten zuiden van het plangebied komt overeen met de Buizegemlei. Ten oosten is de Mechelsesteenweg te zien met ten westen daarvan de weg met bomenrij die thans de Jan Verbertlei is. De ligging van het hof komt overeen met de straten Opstal en Hofgracht die nog direct verwijzen naar de hoeve, gelegen op ca. 360 m ten oosten van het plangebied. De georeferentie van de kaart is dus niet helemaal correct. Desondanks toont het wel aan

⁴ Alle gebruikte kaarten en luchtfoto's kunnen online geraadpleegd worden op <http://www.geopunt.be>. Dit zal niet elke keer herhaald worden bij de desbetreffende kaartbeschrijving.

dat de zone waar het plangebied gelegen was toen in gebruik was als akker; alleen het zuidelijke gedeelte van het plangebied was toen enigszins bebost.

Ongeveer driekwart eeuw later worden de kaarten van de Atlas der Buurtwegen (1841) gemaakt (fig. 5). Het Buysenhof is duidelijk te zien. Ten westen van het plangebied is het tracé van de spoorlijn aangegeven. Het plangebied is op deze kaart onbebouwd en is vermoedelijk nog steeds in gebruik als akker.

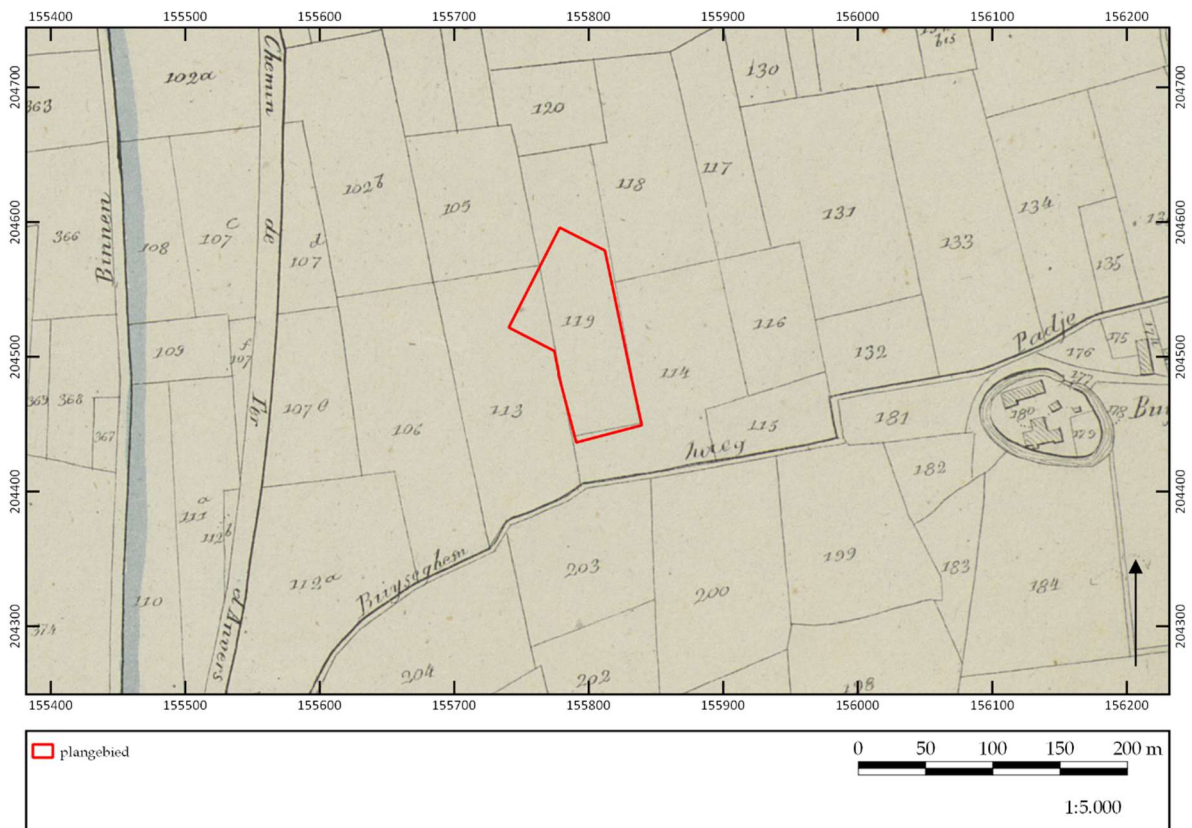

Figuur 5. Uitsnede uit de Atlas der Buurtwegen (1841) met aanduiding van het plangebied.
©GEOPUNT/LARES

Nauw aansluitend bij de Atlas der Buurtwegen is de kadasterkaart van Popp (1842-1879, fig. 6). Ze baseren zich op dezelfde gegevens maar leggen de focus enigszins anders. Op de Popp-kaart is de zien dat de spoorlijn ondertussen is aangelegd. Verder is het Buyseghemhof afgebeeld aan de Buiyseghemweg. De 'Ouden Kerkhofweg' komt overeen met de Jan Verbertlei. Het gebied waar het plangebied toe behoort is aangeduid als Groot Edeghemsveld. Dit kan duiden op het feit dat deze zone in gebruik was als akker. Het perceelsnummer 119 is hier in elk geval reeds aangeduid.

De Vandermaelenkaart (1846-1854) vertoont geen wezenlijk ander beeld dan de Atlas der Buurtwegen of het Poppkadaster (fig. 7). Deze kaart is echter gemaakt op een minder gedetailleerde schaal. Toch zijn ook hier de eerder genoemde elementen goed te herkennen. De hoeve Buyseghem is op deze kaart een belangrijk referentiepunt evenals de Kontichstraat. Op deze kaart is de spoorweg niet aangeduid aangezien deze pas in 1875 werd aangelegd. Ten noorden loopt het gebied wel op, wat ook te zien is op de DTM (zie verder). Buyseghem is op deze kaart te zien als klein gehucht dat

voornamelijk ten oosten van de hoeve lijkt te evolueren. De zone van het plangebied is hier onbebouwd aangeduid. Hoogstwaarschijnlijk was de omgeving in gebruik als akker.

Figuur 6. Uitsnede uit de kadasterkaart van Popp (1842-1879) met aanduiding van het plangebied. ©GEOPUNT/LARES

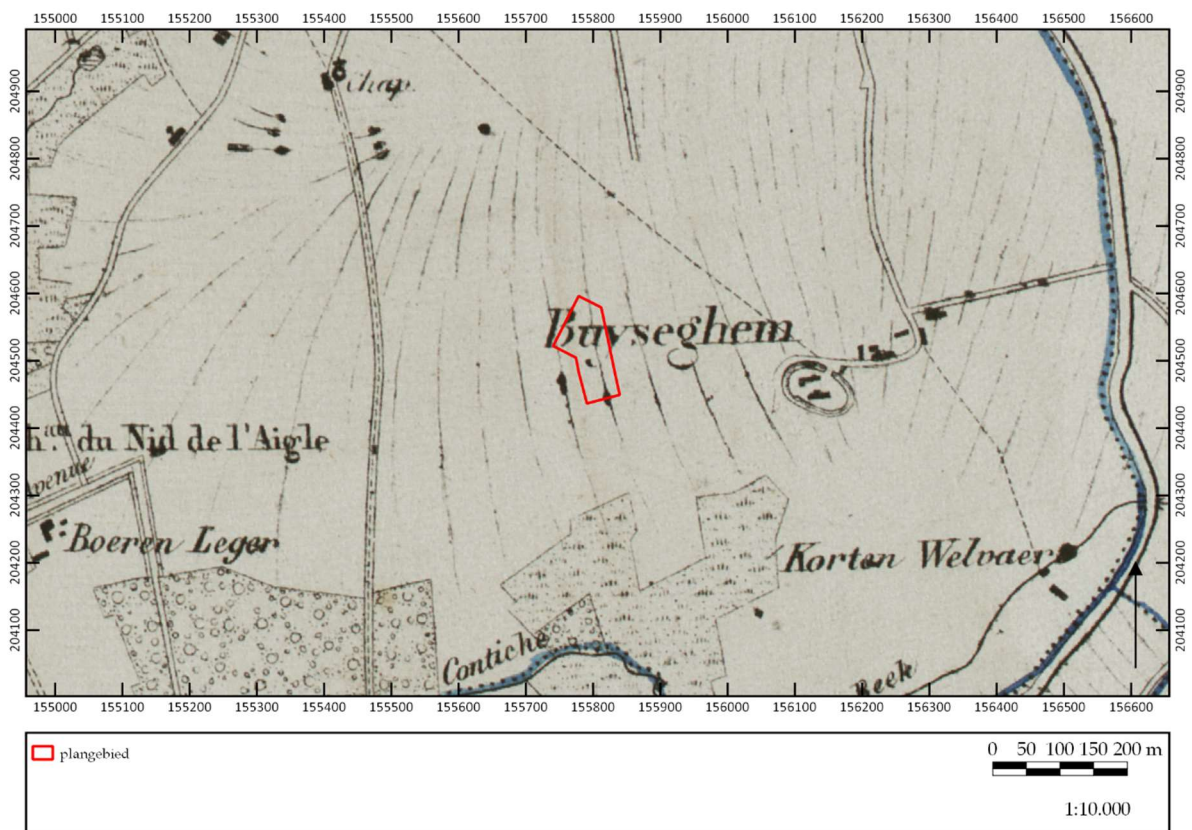
De hierboven besproken historische kaarten tonen een hoge mate van overeenkomst en gestage continuïteit qua bewoning in de regio vanaf de tweede helft van de 18^e eeuw tot het einde van de 19^e eeuw. De omgeving kan als landbouwareaal gekarakteriseerd worden. Geen enkel kaartbeeld lijkt bewoning te suggereren binnen het plangebied.

Afsluitend zijn nog enkele topografische kaarten en oude luchtfoto's bekeken (zie ook paragraaf 5.4). Door de grote continuïteit binnen het plangebied en de hoge tijdsresolutie van de verschillende beschikbare topografische kaarten werd ervoor gekozen hier slechts een enkele te bespreken.⁵ Op onderstaande topografische kaart uit 1903 is het reliëf te herkennen dat eerder al schematisch op de kaart van Vandermaelen te zien was. Het plangebied ligt op de helling van een heuvel die ten noorden van het plangebied gelegen is en naar het zuiden afloopt richting de Edegemse Beek. De resten van de hoeve zijn nog steeds te zien ten oosten van het projectgebied. Veel bebouwing is in de nabijheid niet te zien. De omgeving behoudt duidelijk nog het landelijke karakter uit de 18^e en 19^e eeuw.

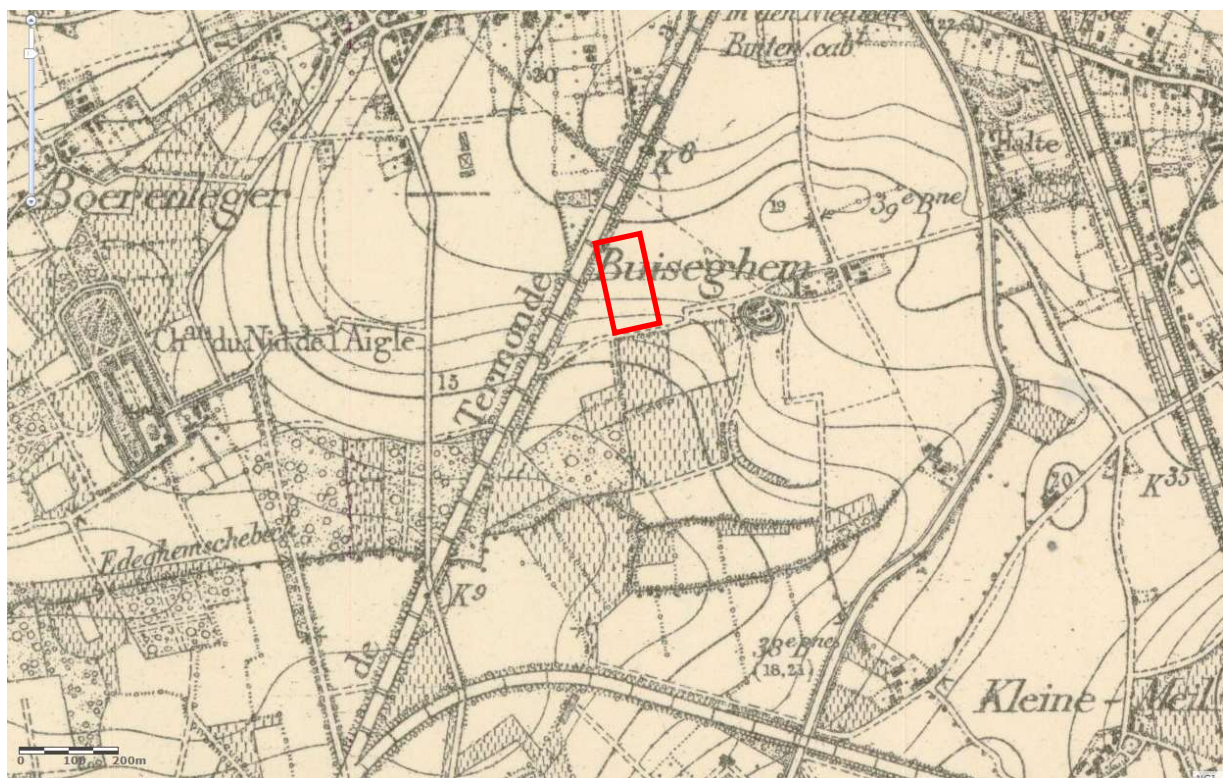
De spoorweg die langs het plangebied loopt is aangeduid als de spoorweg van

⁵ Voor het meest complete overzicht aan gegeorefereerde topografische kaarten voor het plangebied zie www.cartesius.be.

Dendermonde (Termonde) naar Antwerpen.

Figuur 7. Uitsnede uit de Vandermaelenkaart (1846-1854) met aanduiding van het plangebied.
©GEOPUNT/LARES

Figuur 8. Uitsnede uit de topografische kaart van Kontich uit 1903, met aanduiding van het plangebied. ©CARTESIUS

5.4 Luchtfotografie

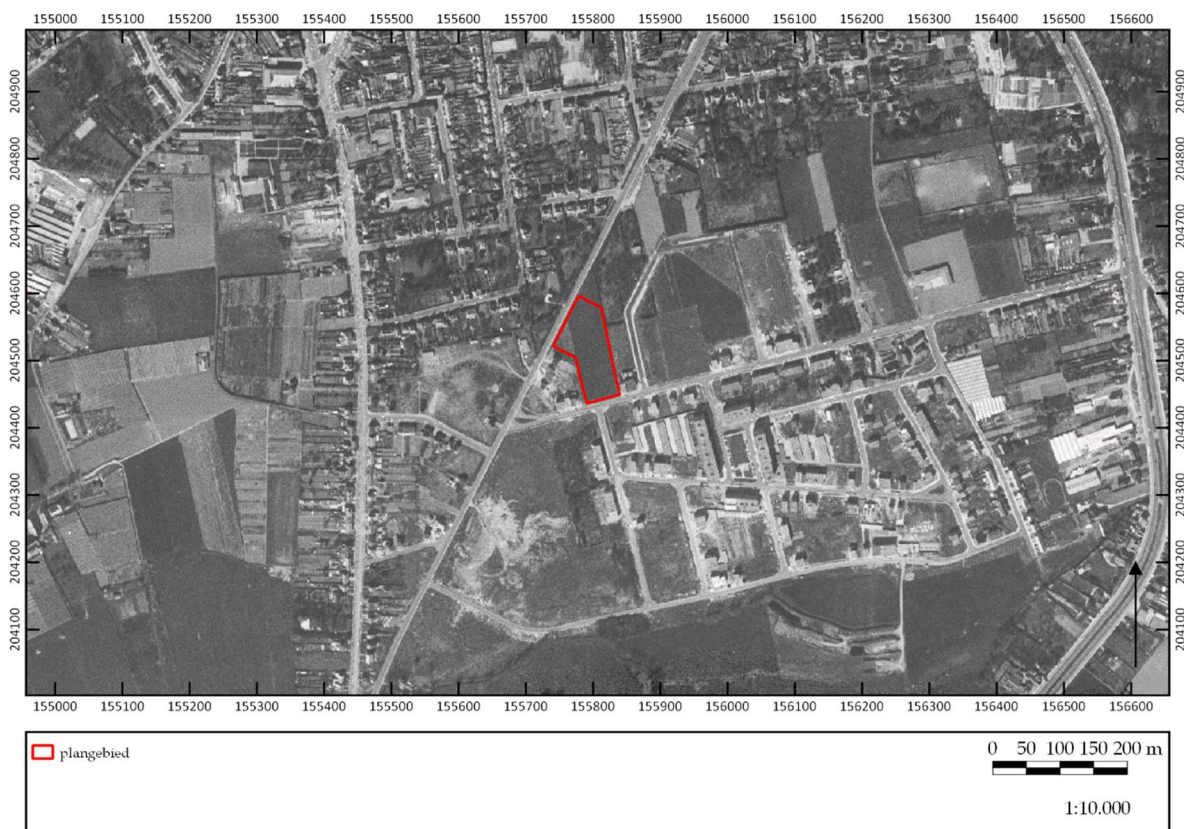
Ter aanvulling van de 18e- en 19e-eeuwse historische kaarten zijn ook luchtfoto's uit verschillende jaartallen bekeken. Eén van de oudere beschikbare luchtfoto's waar het plangebied goed zichtbaar op is, is deze van 1952 (fig. 9). Op deze uitsnede is te zien dat het plangebied in gebruik is als akker. De Buizegemlei is op dat moment nog niet rechtgetrokken. Opvallend is wel de snelle ontwikkeling van Edegem, waarvan het centrum van de gemeente nog niet te zien is op de linker bovenhoek van deze uitsnede. De aangroei van de bevolking in Edegem en met name in dit deel is te situeren in het tweede en derde kwart van de 20^e eeuw. De Boniverlei was sinds 1936 ook omgevormd tot weg waarlangs de bebouwing kon ontwikkelen.⁶ De luchtfoto uit 1971 (fig. 10) blijkt dat het perceel onbebouwd is. Te zien is ook dat de bebouwing in de omgeving erg sterk is toegenomen, met name ten westen en ten zuiden van het plangebied. De Buizegemlei is ondertussen ook rechtgetrokken. Deze ontwikkelingen zijn te situeren vanaf de verkaveling in 1962. In 1969 werd de nieuwe Buizegemwijk ingehuldigd.⁷ De situatie op de luchtfoto uit 1979-1990 (fig. 11) sluit hier grotendeels bij aan. De nabijgelegen percelen werden in de volgende jaren verder verkaveld en bebouwd. Het plangebied blijft onbebouwd en is op deze foto in gebruik als grasland/braakliggend terrein. Het noordwestelijke perceel lijkt begroeid met struiken en/of bomen. In 2000-2003 (fig. 12) is eenzelfde situatie te zien wat het plangebied betreft. Ten zuidwesten van het plangebied is een verdere bebouwing te zien. Recentere luchtfoto's (fig. 13-14) tonen quasi geen veranderingen meer van de omgeving; het terrein blijft onbebouwd.

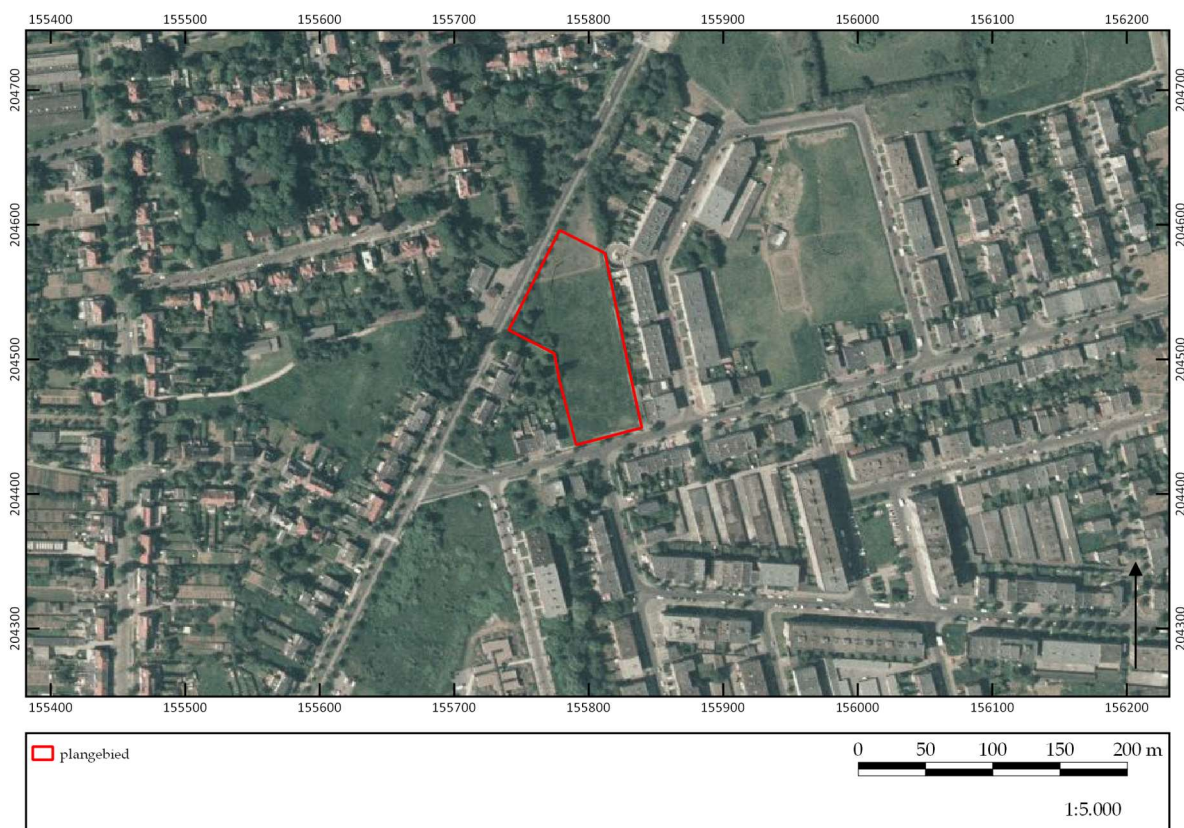
Figuur 9. Uitsnede uit de luchtfoto uit 1952, met aanduiding van het plangebied.
©CARTESIUS/LARES

⁶ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/101688>

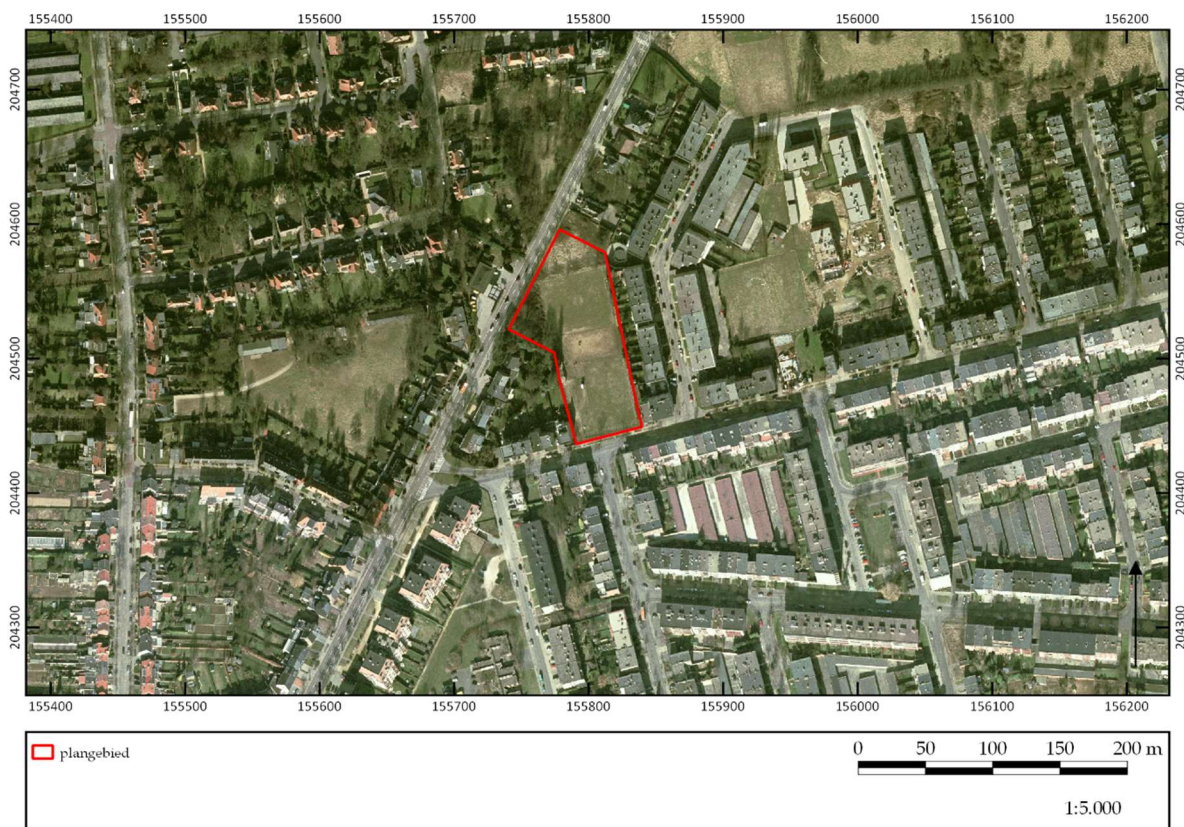
⁷ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/101689>

Figuur 10. Uitsnede van de luchtfoto uit 1971 met aanduiding van het plangebied.
©GEOPUNT/LARES

Figuur 11. Uitsnede van de luchtfoto uit 1979-1990 met aanduiding van het plangebied.
©GEOPUNT/LARES

Figuur 12. Uitsnede van de luchtfoto uit 2000-2003 met aanduiding van het plangebied.
©GEOPUNT/LARES

Figuur 13. Uitsnede van de luchtfoto 2012 met aanduiding van het plangebied.
©GEOPUNT/LARES

Figuur 14. Uitsnede van de luchtfoto uit 2017 met aanduiding van het plangebied.
©GEOPUNT/LARES

5.5 Geo(morfo)logie en bodem

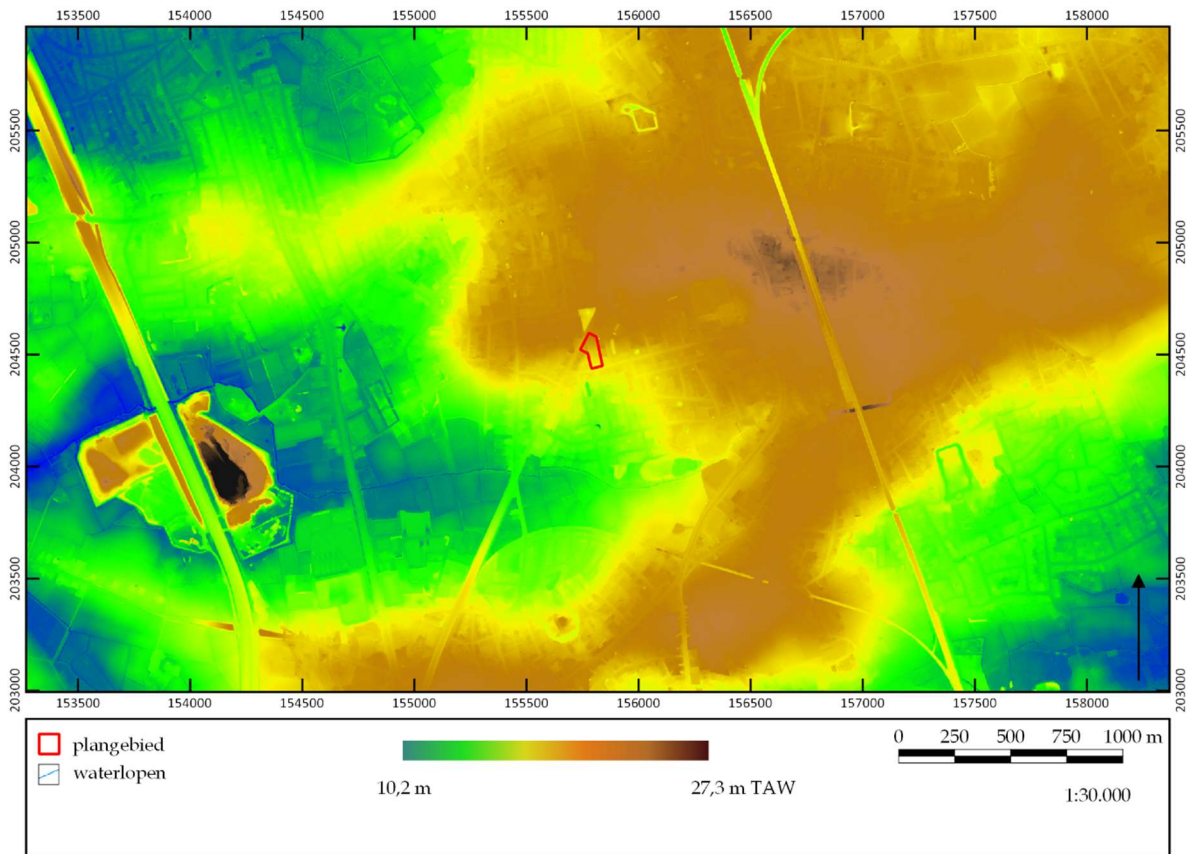
Zoals op een aantal historische kaarten te zien was ligt het plangebied op een helling dat naar het noorden toe oploopt. Het noordelijke deel van het plangebied is dan ook gelegen op een hoogte van ca. 20,6 m +TAW, terwijl het zuidelijke deel op een hoogte ligt van ca. 17,5 m +TAW.

Om de geomorfologie en de bodemopbouw van het plangebied te bestuderen, zijn de bodemkaart van Vlaanderen, de potentiële bodemerosiekaart, de bodembedekkingskaart en de tertiair en quartair geologische kaarten gebruikt.⁸ Om te kijken hoe de landschappelijke hoogteligging van het plangebied is ten opzichte van een grotere omgeving en de relatie van het plangebied tot beek- en riviervalleien zich verhoudt is het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II bestudeerd.

5.5.1 Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II

Het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II (fig. 15) wijst uit dat het plangebied op een helling ligt waarvan de heuvel ten noorden gelegen is. Het hoogtepunt ligt op ca. 24 m. Naar het zuiden toe, op een afstand van 480 m, ligt de Edegemse Beek die westwaarts loopt. In het verleden liep die dicht bij het plangebied waar die een meander had, gelegen aan de Kruisbeemd, op een afstand van ca. 350 m.

⁸ Alle bodemkaarten kunnen gevonden worden op www.dov.vlaanderen.be.

Figuur 15. Hoogteligging van het plangebied op het digitaal hoogtemodel Vlaanderen II.
©GEOPUNT/EH

5.5.2 Tertiair geologische kaart

Op de tertiair geologische kaart (fig. 16) ligt het plangebied op de Formatie van Berchem. Deze bestaat uit donkergroen tot zwart zand, is sterk glauconiethoudend, bevat plaatselijk schelpen en is onderaan kleihoudend.⁹ De top van het tertiair zit volgens een geologische boring uit de buurt op een diepte van 4,4 m -mv.¹⁰

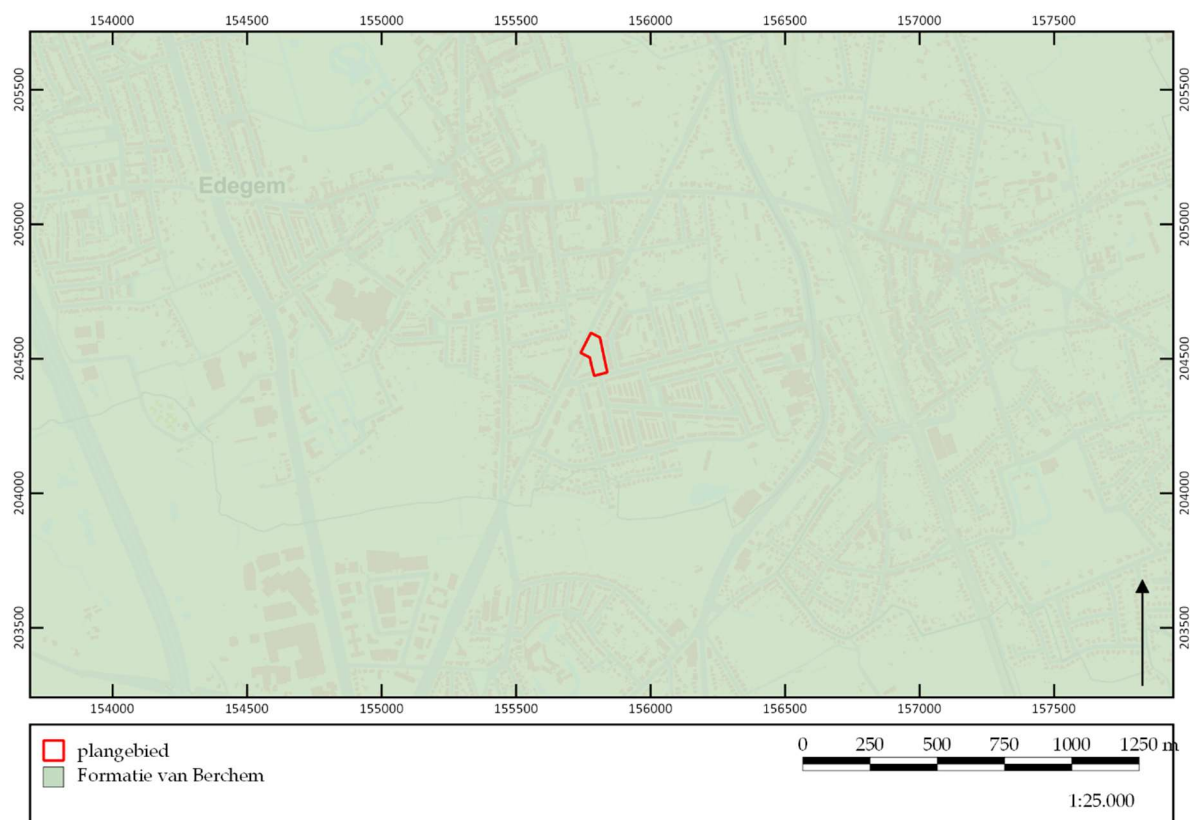
5.5.3 Quartair geologische kaart

Het huidige landschap wordt voor een deel bepaald door de eolische afzettingen uit het laat-pleistocene en vroeg-holoceen (profieltype 1). Zand en leem werd vanuit de laagvlakte van de huidige Noordzee geblazen en vormde dekzandruggen. Daar waar zand of leem niet gefixeerd was, of later door ontginning bloot kwam te liggen, ontstonden stuifduinen. Op de quartair geologische kaart (fig. 19) wordt aangegeven dat in het plangebied geen holocene en/of tardiglaciaire fluviatiele afzettingen bovenop de pleistocene sequentie voorkomen.¹¹ De basis van de quartairgeologische sequentie wordt gevormd door deze eolische sedimenten met eventueel ook hellingsafzettingen. Ondanks dat het plangebied op een helling ligt wijzen de data op een beperkte kans op erosieverschijnselen in de omgeving van het plangebied (zie verder).

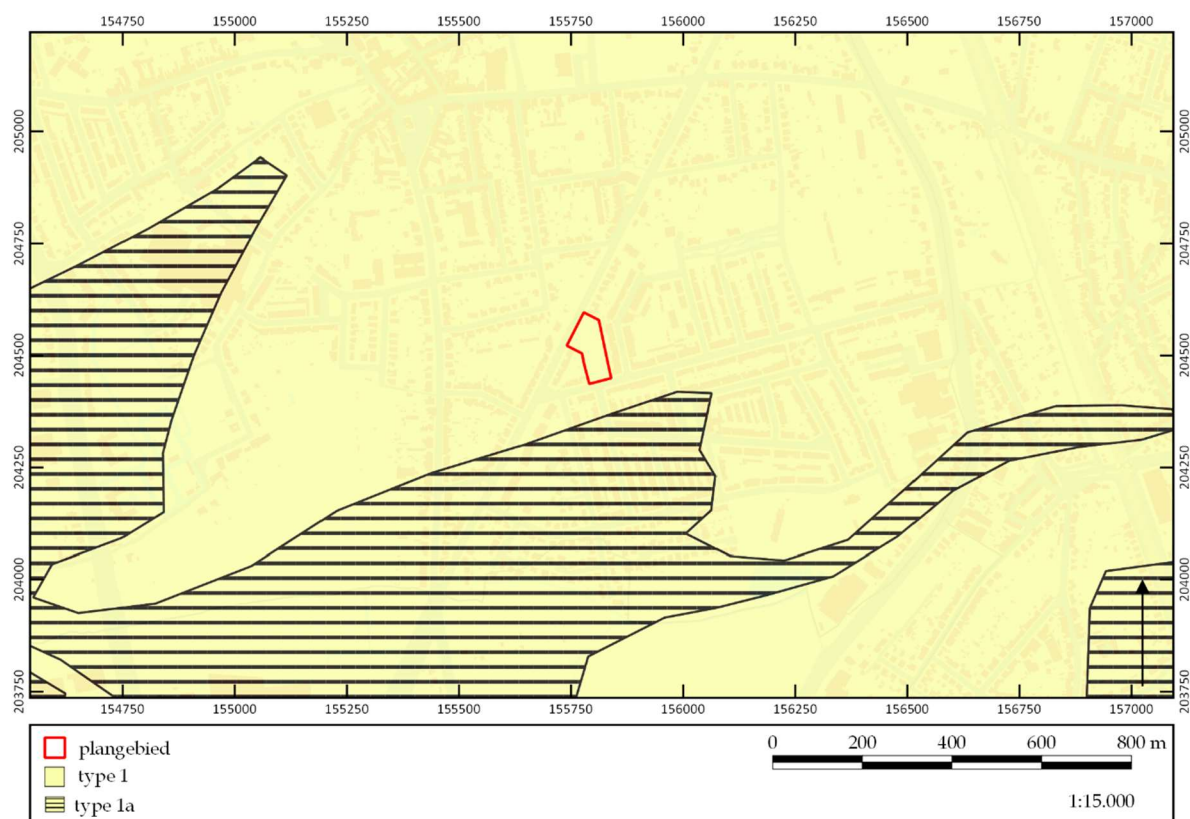
⁹ www.dov.vlaanderen.be.

¹⁰ Boring UG-TGO-90/25-B1 (www.dov.vlaanderen.be en www.geopunt.be.)

¹¹ www.dov.vlaanderen.be en www.geopunt.be.

Figuur 16. Uitsnede van de tertiair geologische kaart met aanduiding van het plangebied.
© DOV/LARES

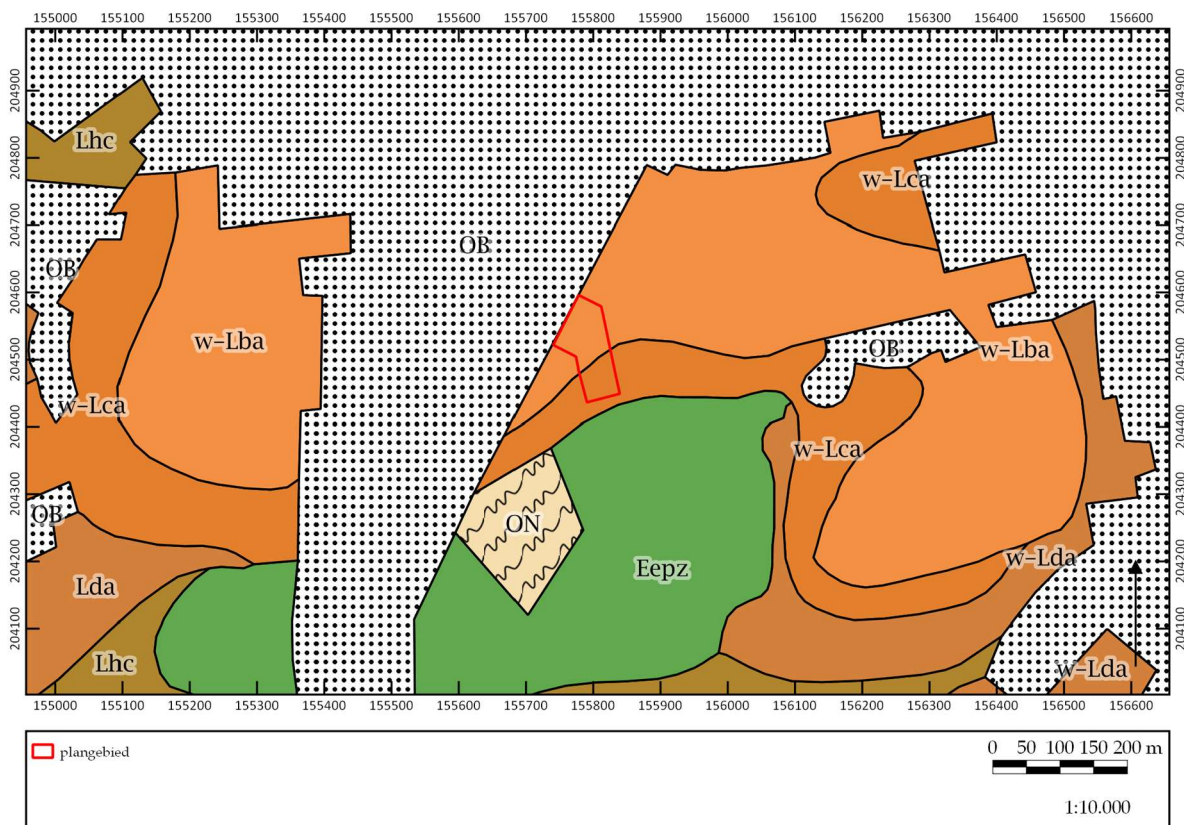
Figuur 17. Uitsnede van de quartair geologische kaart met aanduiding van het plangebied.
© DOV/LARES

5.5.4 Bodemtype

In de quartaire afzettingen zijn binnen de aflijning van het projectgebied twee verschillende bodemtypes ontwikkeld (fig. 18). Het grootste deel van het gebied, met uitzondering van het zuidelijke deel, bestaat uit een w-Lba bodem. Dit is een droge zandleembodem met textuur-B-horizont. Deze droge zandleemgronden hebben over het algemeen geen gebrek aan water, noch wateroverlast. De gronden met zandsubstraat kunnen wel lijden aan droogte in de zomer. Deze bodems zijn geschikt voor veeleisende teelten (tarwe, suikerbieten); zeer geschikt voor minder eisende teelten (aardappelen). De profielen met zandige ondergrond zijn minder geschikt dan de diepe zandleemgronden.

In het zuiden van het plangebied dagzoomt een w-Lca bodem. Dit is een matig droge zandleembodem met textuur-B-horizont. Bij deze matig droge zandleemgronden beginnen de roestverschijnselen tussen 80 en 120 cm. De bodems kunnen enigszins te nat zijn in vochtige seizoenen en vertonen geen noemenswaardige verdrogingsverschijnselen in de zomer. Deze bodems kunnen voor de traditionele landbouw beschouwd worden als de beste gronden binnen de zandstreek. Ze zijn geschikt voor de meereisende teelten (tarwe, suikerbieten) mits gepaste bemesting. Voor fruitteelt en tuinbouw zijn deze bodems aangewezen en vergelijkbaar met de droge zandleembodems. Wel kan een matige drainering soms gunstig zijn.

Net aan de andere zijde van de Buizegemlei ligt een sterk gleyige kleibodem zonder profiel die gerelateerd is aan de Edegemse Beek.¹²

Figuur 18. Uitsnede van de bodemkaart met aanduiding van het plangebied.

©DOV/LARES

¹² Van Ranst & Sys 2000.

5.5.5 Potentiële bodemerosie en bodembedekking

De potentiële bodemerosiekaart per perceel uit 2018 (niet afgebeeld) geeft aan dat voor het plangebied geen informatie beschikbaar is. In de directe omgeving zijn wel verschillende waarden ingekleurd die een indicatie geven van een zeer lage of verwaarloosbare bodemerosie.

Uit de bodembedekkingskaart uit 2012 (1 m resolutie) (fig. 19) blijkt een situatie die grotendeels overeenkomt met de huidige werkelijkheid, zoals hierboven reeds uitgebreid beschreven.

Figuur 19. Uitsnede van de bodembedekkingskaart met aanduiding van het plangebied.
©DOV/EH

5.6 Archeologische bronnen

De CAI is weliswaar niet compleet, maar binnen het plangebied werden alvast geen archeologische waarden aangetroffen.¹³ In de bredere omgeving beschikken we over enige informatie. Niet alle waarden zullen hieronder worden opgesomd, alleen diegene op relatief korte afstand van het plangebied.

Centraal Archeologische Inventaris:

- **CAI ID 105125:** Edegem: Edegemse Beek I: bij een veldprospectie werd hier lithisch materiaal gevonden. Een nauwkeurigere datering dan de steentijd is er niet.

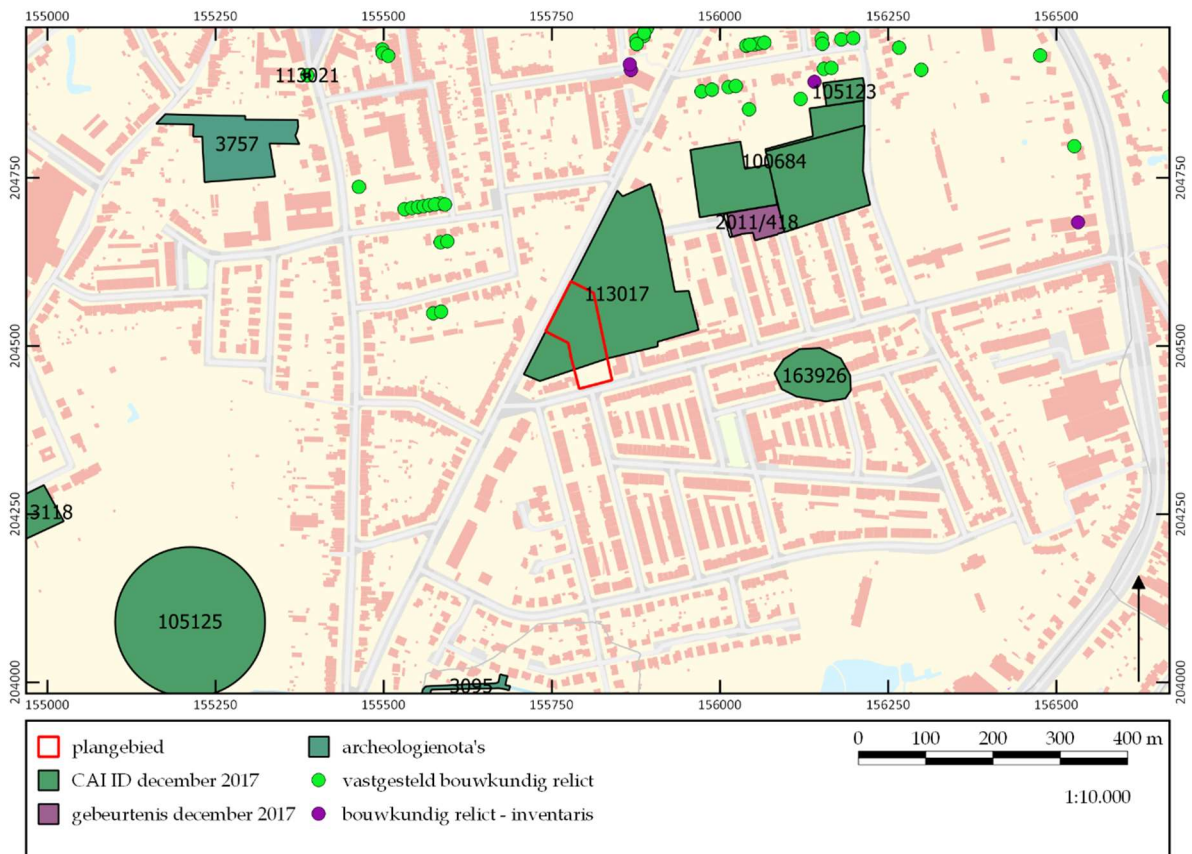
¹³ Voor alle waarden die in deze tekst zijn opgenomen, geldt dat de CAI is geraadpleegd op 8 februari 2018 (<https://cai.onroerenderfgoed.be>). Per genoemde waarde zal dit niet meer herhaald worden. Hetzelfde geldt voor de inventaris van het onroerend erfgoed.

- **CAI ID 113118:** Edegem, Boerenlegerhof: gelegen aan de oostzijde van het Arendsnest kasteeldomein (ID 105121). De naam komt voor vanaf het begin van de 17^e eeuw. Daarvoor sprak men van "Hof ter Hage" of "Hof ter Hoger Hage". Mogelijk gaat het terug op een middeleeuwse motte.
- **CAI ID 113021:** Edegem, Kapel OLV-Troost-in-Nood. Deze kapel dateert uit de 17^e eeuw en is tevens aangeduid als beschermd monument.
- **CAI ID 113017:** Edegem, Kleine Buizegemhoeve/Buizegemhof. Deze indicatie verwijst naar een hoeve die in verschillende bronnen op verschillende locaties in aangeduid. Deze lokalisatie gebeurde door R. Annaert. De hoeve gaat terug tot het begin van de 14^e eeuw, met een eerste vermelding in 1312. Het zou gaan om een omwalde motte. Terreinonderzoek zou in elk geval meer kunnen vertellen over de eventuele ligging van deze hoeve.
- **CAI ID 100684:** Edegem-Buizegem: Dit site werd begin jaren 2000 opgegraven en in 2007 gepubliceerd.¹⁴ Reeds in 1933 vonden de eerste graafwerken plaats naar het oude kerkje van Buizegem (zie historisch overzicht). In chronologische volgorde werden volgende zaken opgegraven:
 - **Steentijd:** Op de opgraving werd lithisch materiaal aangetroffen dat bestond uit twee klingen, een fijn schrabbertje, een kerntablet en twee afslagfragmenten. De vondsten waren te algemeen om preciezer te dateren.
 - **Neolithicum:** Uit het finaal-neolithicum dateert een cirkelvormige greppel die geïnterpreteerd kon worden als grafheuvel. In deze greppel werd een krans van palen geplant waarvan de sporen tijdens de opgraving zijn geïdentificeerd.
 - **Metaaltijden:** Uit de vroege ijzertijd dateert een circulaire structuur die als grafheuvel werd geïnterpreteerd. Deze circulaire gracht liep rond de neolithische gracht. Uit de late ijzertijd dateren nederzettingssporen waarvan twee éénschepige bijgebouwtjes en één hoofdgebouw. Verder zijn er nog (paal)kuilen en een gracht aangetroffen.
 - **Romeinse tijd:** Uit de midden-Romeinse tijd (2e-3e eeuw) dateren verschillende crematiegraven.
 - **Vroege middeleeuwen:** Paalsporen van woongebouwen, kuilen en twee waterputten. Het materiaal uit de waterputten wijzen op de periode van de 9^e tot de 13^e eeuw. Een mogelijk bootvormig huis dateert in de 10^e tot 12^e eeuw.
 - **Volle middeleeuwen:** Deel van het middeleeuwse kerkhof dat bij het kerkje hoorde. Tweeëntwintig sporen zijn als graf geïdentificeerd (zie ook CAI ID 105123). Qua datering zit men vermoedelijk in de 12^e-13^e eeuw.
 - Er werden op de site sporen van een grote systematische ontginning van leem, kalkhoudend zand en kalk (fossiele schelpen) aangetroffen.
- **CAI ID 105123:** Edegem, Oude kerk van Buizegem: aan de noordzijde van CAI ID 100684 werd in 1973 een opgraving uitgevoerd. Volgende vondsten werden aangetroffen:
 - **Romeinse periode:** In de funderingen van de oude kerk werden

¹⁴ Vandeveldte et al. 2007.

Romeinse *tegulae* aangetroffen.

- **Volle middeleeuwen:** Uit deze periode dateert de houten voorloper van de kerk, mogelijk was dit in de 11^e eeuw. Verder zijn er sporen van uitgebroken muren van het Romaans zaalkerkje aangetroffen. Vermoedelijk is dit te dateren vanaf 1300 wanneer het kerkje in onbruik geraakte. Waarschijnlijk is het kerkje in 1489 verwoest. In verband met dat kerkje werden ook een aantal graven aangetroffen en verder nog paalgaten, resten van haarden, afvalkuiltjes en een waterput.
- **CAI ID 163926:** Edegem, Buizegemhoeve: mogelijk komt dit overeen met CAI ID 113017 of 113018 (Kleine en Grote Buizegemhoeve). Maar aangezien er verwarring is rond de locatie van deze twee hoeves werd een nieuw record CAI ID 163926 aangemaakt. Aangezien de Kleine Buizegemhoeve omwald was zou dit record (CAI 163926) mogelijk de Kleine Buizegemhoeve zijn en de op historische kaarten aangeduide hoeve die ten oosten van de omwalde site, zou mogelijk de Grote Buizegemhoeve kunnen zijn. Op de kaart van Ferraris is deze hoeve afgebeeld en wordt hierdoor in de 18^e eeuw gedateerd, maar is dus hoogstwaarschijnlijk ouder.

Figuur 20. Overzicht van de waarden uit de CAI.
©AGENTSCHAPONROERENDERGOED/LARES

In de omgeving werden nog andere onderzoeken uitgevoerd in de vorm van archeologienota's. De conclusies worden hier beknopt weergegeven:

- **3757**¹⁵: In het kader van werkzaamheden aan de school aan de Boerenlegerstraat 82 werd een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd. Hieruit kwam een potentie op het aantreffen van archeologische resten naar voor ten aanzien van de perioden steentijd tot en met de Romeinse periode. Echter, vanwege de intensieve bebouwing in dit gebied concludeerde men dat daar geen verder onderzoek nodig was.
- **3095**¹⁶: In het kader van een herprofilering van de Edegemse Beek werd een archeologienota opgesteld waarbij besloten werd dat er een kans is om archeologische resten uit alle perioden aan te treffen. Echter bleek hier de impact op de bodem te beperkt om kenniswinst te realiseren.

Overige inventarissen:

Voor de opsomming van het bouwkundig erfgoed hebben we ons beperkt tot wat er op korte afstand van het plangebied aanwezig is.

- **ID 12965**: Twee villa's in cottagestijl uit 1925, gelegen aan de Leewerikenlei.
- **ID 13002**: Twee gekoppelde burgerhuizen in cottagestijl aan de zuidzijde van de Zwaluwenlei.
- **ID 13001**: Acht gekoppelde villa's in cottagestijl aan de noordzijde van de Zwaluwenlei.
- **ID 12970**: Villa De Merel aan de Leopold III-lei uit 1915.
- **ID 12908**: Rest van de Grote Buizegemhoeve. Waarschijnlijk overblijfsel van de "Grote Buizegemhoeve". Hoeve met losstaande bestanddelen uit de 18^e eeuw (?), met mogelijk oudere kern, gelegen binnen deels gekasseid en met gras begroeid domein met kleine boomgaard aan noordzijde. Ontstaan in de tweede helft van de 14^e eeuw met als eerste bezitter Gillis Loose. Het was geen hertogelijk leen en dus zal de warande in cijnsgrond zijn omgezet toen ze in landbouwcultuur gebracht werd. Kwam in 1411 in handen van Jan van Ranst II, heer van Cantecroy die tevens de kleine Buizegemhoeve (waarvan de locatie onbekend is) in het bezit had. Tot het einde van de heerschappij der Granvelles behoorde het aan de heren van Cantecroy.

Ook de andere locaties aangeduid als een bouwkundig relict hebben betrekking op villa's uit het eerste kwart van de 20^e eeuw.

Een laatste aspect dat nog vermeld dient te worden is dat er op de locatie van de Keltenheuvel 13-21 en de Pastoor Wouterstraat 2A-2D geen archeologie verwacht wordt. Dit is ook officieel vastgesteld.

¹⁵ <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/3757>

¹⁶ <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/3095>

6 Synthese

In dit hoofdstuk wordt vooreerst een synthese gepresenteerd van de resultaten van het *assessment*. Hierbij wordt telkens aangegeven op welke van de onderzoeksvragen, die voorafgaand aan het bureauonderzoek zijn geformuleerd, een antwoord gegeven kan worden. Ook wordt hier aangegeven wat de impact is van de geplande werken en in hoeverre zij kunnen leiden tot verstoring van het potentieel aanwezige archeologische bodemarchief. Vervolgens wordt een korte synthese gegeven voor een niet-gespecialiseerd publiek.

De volgende onderzoeksvragen zijn voorafgaand aan de bureaustudie geformuleerd:

1. Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische en cultuurhistorische potentieel van het terrein?
2. Welke archeologische sites zijn bekend in of nabij het projectgebied?
3. Wat is de landschapshistoriek/evolutie in gebruik van het terrein?
4. Wat is de impact van de geplande werken?
5. Levert het huidige bronnenmateriaal voldoende informatie op of is er aanvullend vooronderzoek (al dan niet met ingreep in de bodem) nodig? In het laatste geval: welke methode levert het meeste informatie op?

6.1 Synthese voor gespecialiseerd publiek

6.1.1 Samenvatting van de onderzoeksresultaten en beantwoording van de onderzoeksvragen

Om in te kunnen schatten wat het archeologisch en cultuurhistorisch potentieel van het plangebied is, zijn de historische kaarten, de bodem- en geo(morfo)logische kaarten en luchtfoto's bekeken en zijn verschillende inventarissen (waaronder de CAI) en historische/archeologische bronnen geraadpleegd (**onderzoeksvragen 1-3**).

De bodemkundige gegevens hebben aangetoond dat de ondergrond van het plangebied bestaat uit eolische sedimenten uit de laatste ijstijd. In deze afzettingen is een droge zandleembodem ontwikkeld in het noordelijke deel van het plangebied. In het zuidelijke deel bevindt zich een matig droge zandleembodem. Dit komt overeen met het reliëf van de omgeving: in het noorden ligt de top van een hoogte in het landschap terwijl het landschap naar het zuiden toe afhelt richting de Edegemse Beek, die op 480 m ligt van het projectgebied. Dit deel van de beek is echter verlegd maar lag oorspronkelijk in een meander op ca. 350 m van het plangebied. De bodems aan de overzijde van de Buizegemlei bestaan dan ook uit natte kleibodems, duidend op de alluviale vlakte van de beek die toch dicht aan het plangebied kwam.

Wat het archeologische verhaal betreft is voor de vroegste periode (paleolithicum en mesolithicum) thans niets bekend. Wel is het zo dat er op basis van de gradiëntsituatie van de zone van het plangebied dergelijke oudere steentijdresten verwacht kunnen worden. De ligging nabij een hoogte in het landschap en de nabijheid van een waterloop maakten het namelijk aantrekkelijk voor de prehistorische mens om in dergelijke biotopen actief te zijn om er te jagen, te vissen en om er zich (tijdelijk) te

vestigen. Met name voor het laat-paleolithicum en het mesolithicum kan een middelhoge potentie op het aantreffen van archeologische resten vooropgesteld worden.

In de nabije omgeving zijn resten bekend uit het neolithicum. Ten noordoosten op de archeologische site Edegem-Buizegem zijn sporen van een grafheuvel uit het neolithicum aangetroffen. Gezien de nabijheid van het plangebied is er daarom een middelhoge potentie dat ook binnen het onderzoeksgebied resten uit het neolithicum aangetroffen kunnen worden.

Voor de metaaltijden zijn op het archeologisch site van Edegem-Buizegem verschillende resten aangetroffen van gebouwen uit de ijzertijd, alsook een spoor van een grafheuvel. Gezien de eerdere bewoning tijdens het neolithicum en deze bewoning in de vroege ijzertijd kan er voor het plangebied algemeen een middelhoge potentie op het aantreffen van resten vooropgesteld worden voor de metaaltijden.

Wat de Romeinse periode betreft zijn er nabij het plangebied verschillende crematiegraven bekend. De omgeving maakt het inderdaad, net zoals bij voorgaande perioden, aantrekkelijk voor de mens om hier te wonen. Gezien de nabijheid van de archeologische site, gelegen aan de Mechelsesteenweg - wat teruggaat op een heirweg - kan ook voor het plangebied een middelhoge potentie vooropgesteld worden voor het aantreffen van resten en sporen uit de Romeinse periode.

Uit de periode van de vroege middeleeuwen dateert niet enkel het toponiem van Buizegem en Edegem, maar resten bevestigen ook de aanwezigheid van de mens nabij het plangebied. Er is dan ook een middelhoge potentie om resten van bewoning uit de vroege middeleeuwen binnen het plangebied aan te treffen.

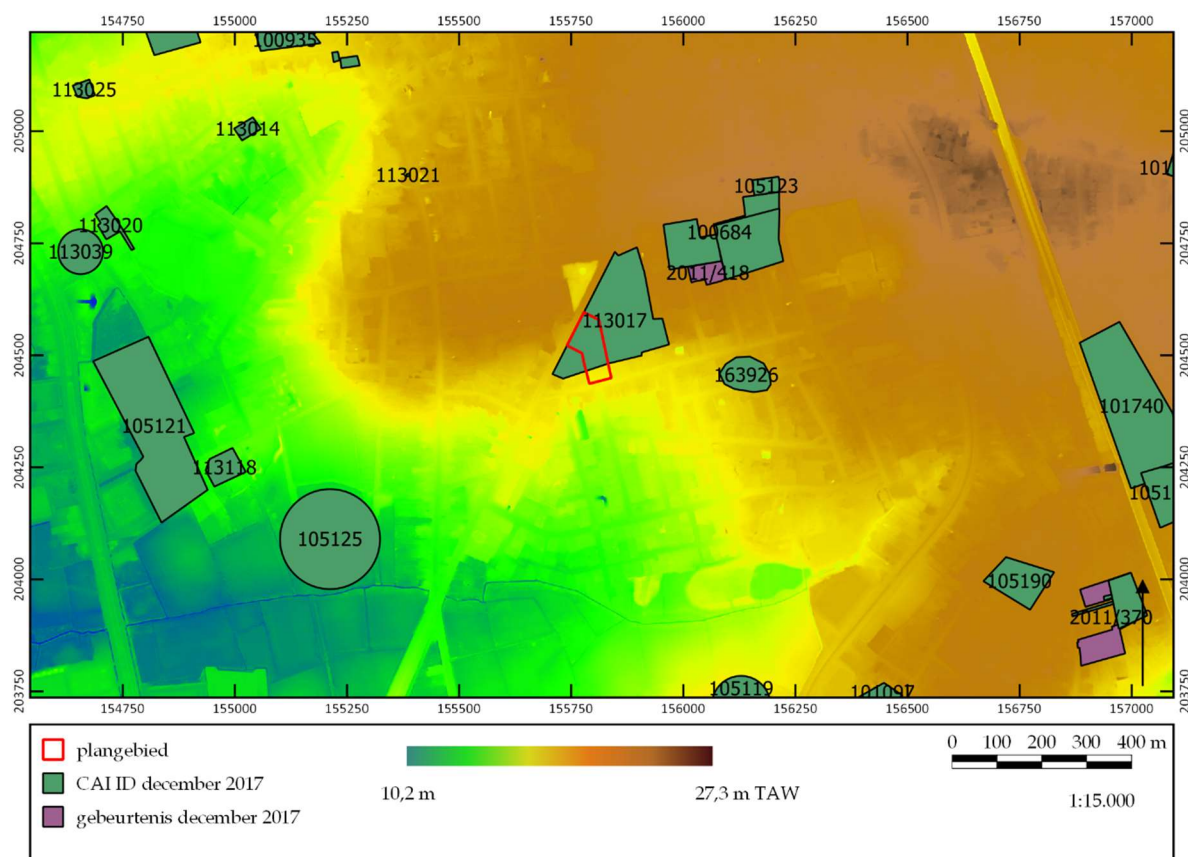
Uit de volle middeleeuwen is bewoning bekend in de nabijheid van het plangebied en is tevens bekend dat er een kerkje met graven aanwezig was. Het kan zijn dat bewoning zich uitstreckte tot in de regio van het plangebied. Zo is nog onbekend waar de Kleine Buizegemhoeve gelegen was. Eén optie is dat deze binnen het plangebied gelegen is (zie CAI ID 113017). De potentie is dan ook middelhoog dat hier resten uit de volle middeleeuwen worden aangetroffen.

Tijdens de late middeleeuwen wijzen de bronnen op het feit dat het gehucht Buizegem stilaan verlaten werd. De bewoning schoof meer op richting Edegem. Gezien de kans op bewoningsresten uit de volle middeleeuwen is het niet uit te sluiten dat er nog resten ook uit de late middeleeuwen worden aangetroffen binnen de aflijning van het plangebied. Daarenboven waren er sporen van kalkontginning aangetroffen. Ook voor deze periode kan bijgevolg nog een middelhoge potentie vooropgesteld worden.

Voor de nieuwe tijd krijgen we op basis van de historische kaarten meer info over het landgebruik in deze tijd. Op de Ferrariskaart is te zien dat het plangebied in gebruik was als akker. Ten oosten lag de Buizegemhoeve en ten zuiden van het plangebied lagen bossen en alluviale gronden. Verspreide bewoning was aanwezig langs de grote wegen en nabij de dorpscentra. Gezien de Boniverlei toen nog niet bestond en het gehucht Buizegem minder bewoners telde kan voor het plangebied een lage potentie vooropgesteld worden om resten uit de nieuwe tijd aan te treffen. Het kan namelijk altijd zo zijn dat hier nog een hoeve uit deze periode gestaan heeft, met name voor de periode voor het einde van de 18^e eeuw.

Vanaf de 19^e eeuw is het duidelijk dat het plangebied in gebruik was als akker en als braakliggend terrein of weide. Bebouwing heeft er in die periode nooit gestaan. Er is

dan ook geen verwachting om resten aan te treffen vanaf de 19^e eeuw.

Figuur 21. Analysekaart op basis van de DTM en de CAI-waarden.

©LARES

6.1.2 Impact van vroegere en geplande werken

Het plangebied bestaat thans uit braakliggende grond of weide. Hiervoor (in de nieuwe tijd) was het in gebruik als akker. De recente verstoring heeft dus enkel betrekking op de ploeglaag. In de perioden hiervoor is het gebruik niet bekend.

Voor wat betreft de toekomstige plannen zal het plangebied verkaveld worden. Zowel eengezinswoningen als een appartementsgebouw zullen er gebouwd worden met een aanleg van een aantal parkings. Het is niet bekend of er ook een ondergrondse garage gepland wordt. Desalniettemin zullen deze werken, met inbegrip van putten, leidingen en funderingen een grote impact hebben nagenoeg het hele terrein.

Hierdoor kunnen eventueel aanwezige archeologische resten onherroepelijk vernield worden en deze kunnen bijgevolg niet in situ bewaard blijven. De impact van de geplande werken wordt bijgevolg als groot ingeschat (**onderzoeksvraag 4**).

6.1.3 Aanbeveling en kennisvermeerderingspotentieel

Het terrein heeft op basis van het bureauonderzoek een middelhoge archeologische potentie. Nabij het plangebied zijn sites bekend vanaf de late steentijd, quasi doorlopend tot in de late middeleeuwen. De nabijheid doet dan ook vermoeden dat er binnen het plangebied dergelijke resten kunnen aangetroffen worden. Zo is er een mogelijkheid dat de Kleine Buizegemhoeve uit de middeleeuwen binnen het plangebied gelegen was. Indien sporen en resten van deze hoeve of andere resten

worden aangetroffen vormt dit een essentiële schakel in de kennis van de ontwikkeling van Buizegem en Edegem. De kennis en het onderzoek was lang gefocust op de zone die reeds is opgegraven. Het is daarom erg interessant om te weten in hoeverre die verschillende sites (van de steentijd tot in de middeleeuwen) ruimtelijk verspreid waren naar het zuidwesten toe. Voor elk van deze perioden is het interessant om te weten hoe het ruimtegebruik varieerde, zowel geografisch als chronologisch. Verder onderzoek heeft dan ook de potentie om dit te verduidelijken en om na te gaan hoe en waarom dit op deze manier evolueerde. Dit is des te meer belangrijk omdat dit plangebied één van de weinige nog niet ontwikkelde zones is in deze omgeving.

Niet enkel naar de kennis van Edegem en Buizegem, maar ook op grotere regionale en zelfs internationale schaal kunnen eventuele vondsten belangrijke informatie aanleveren over bewoning, begraving en landgebruik en -ontginning om een beter begrip te krijgen in deze culturen van het verleden.

Vanuit de bureaustudie kan geconcludeerd worden dat er voor dit terrein sprake is van een middelhoge potentie wat betreft steentijdsites tot en met de late middeleeuwen en een matige potentie voor de nieuwe tijd. Verder archeologisch vooronderzoek om beter de archeologische potentie van dit terrein in te kunnen schatten wordt, mede vanuit een kosten-baten afweging, dan ook erg sterk aangeraden. In het programma van maatregelen wordt onderbouwd welke verder onderzoek aangewend moeten worden.

6.2 Synthese voor niet-gespecialiseerd publiek

Binnen het plangebied zullen huizen en een appartementsgebouw aangelegd worden. In het kader van deze werken werd deze archeologienota opgemaakt.

Het bureauonderzoek heeft uitgewezen dat het plangebied gelegen is op een hoogte tussen 17,5 en 20,6 m TAW waarbij het terrein naar het zuiden afloopt, richting de Edegemse Beek. De bodem bestaat binnen het plangebied uit droge zandleem en in het zuidelijke deel uit matig droge zandleem.

Deze geografische ligging geeft een middelhoge potentie aan voor het aantreffen van archeologische resten uit de oude en midden steentijd. Nabij het plangebied zijn reeds opgravingen uitgevoerd die resten hebben opgeleverd vanaf de late steentijd tot en met de late middeleeuwen. Voor deze perioden is er ook een grote kans op het aantreffen van dergelijke resten vanwege de nabijheid van deze gekende sites.

Voordat het plangebied verder ontwikkeld kan worden dient dan ook eerst verder onderzoek ter plaatste te gebeuren om de eventueel aanwezige archeologische resten te vrijwaren vooraleer die onherroepelijk vernietigd worden.

Literatuur

Geraadpleegde literatuur

Gysselinck, M., 1960: *Toponymisch Woordenboek van België, Nederland, Luxemburg, Noord-Frankrijk en West-Duitsland (vóór 1226)*.

Van Ranst, E. & C. Sys 2000: *Eenvoudige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen (Schaal 1:20.000)*, Gent.

Vandeveld J., R. Annaert, A. Lentacker, A. Ervynck & M. Vandenbruaene, 2007: *Vierduizend jaar bewoning en begraving in Edegem-Buizegem (prov. Antwerpen)*, in: *Relicta* 3, pp. 9-67, Brussel.

Geraadpleegde websites

<https://www.dov.vlaanderen.be/>

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/>

<https://cai.onroerenderfgoed.be>

<http://www.geopunt.be/>

www.cartesius.be

<https://geo.onroerenderfgoed.be>

<https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/archeologienotas>

Lijst van figuren

projectcode	fig.nr.	type	onderwerp	schaal origineel	schaal afbeelding	aanmaakdatum origineel/afbeelding
2018A294	1	kadasterkaart	aanduiding van plangebied op GRB	1:10.000	1:20.000	7-2-2018
2018A294	2	orthofoto	luchtfoto's uit 2017 met aanduiding plangebied	nvt	1:5.000	2017
2018A294	3	verkeersplan	verkeersplan	1:250	nvt	8-11-2017
2018A294	4	historische kaart	uitsnede uit Ferrariskaart (1771-1778) met aanduiding plangebied	onbekend	1:15.000	1771-1778
2018A294	5	historische kaart	uitsnede uit Atlas der Buurtwegen (1841) met aanduiding plangebied	onbekend	1:5.000	1841
2018A294	6	historische kaart	uitsnede uit de Popp-kaart (1842-1879) met aanduiding plangebied	onbekend	1:5.000	1842-1879
2018A294	7	historische kaart	uitsnede uit Vandermaelenkaart (1845-1854) met aanduiding plangebied	onbekend	1:10.000	1845-1854
2018A294	8	historische kaart	uitsnede uit topografische kaart NGI	onbekend	nvt	1903
2018A294	9	orthofoto	luchtfoto's uit 1952 met aanduiding plangebied	nvt	nvt	1952
2018A294	10	orthofoto	luchtfoto's uit 1971 met aanduiding plangebied	nvt	1:10.000	1971
2018A294	11	orthofoto	luchtfoto's uit 1979-1990 met aanduiding plangebied	nvt	1:5.000	1979-1990
2018A294	12	orthofoto	luchtfoto's uit 2000-2003 met aanduiding plangebied	nvt	1:5.000	2000-2003
2018A294	13	orthofoto	luchtfoto's uit 2012 met aanduiding plangebied	nvt	1:5.000	2012
2018A294	14	orthofoto	luchtfoto's uit 2017 met aanduiding plangebied	nvt	1:5.000	2017
2018A294	15	hoogtekaart	hoogteligging van plangebied op het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II	onbekend	1:30.000	7-2-2018
2018A294	16	bodemkaart	uitsnede tertiair geologische kaart met aanduiding plangebied	onbekend	1:25.000	7-2-2018
2018A294	17	bodemkaart	uitsnede quartair geologische kaart met aanduiding plangebied	onbekend	1:15.000	7-2-2018
2018A294	18	bodemkaart	uitsnede bodemkaart met aanduiding plangebied	onbekend	1:10.000	7-2-2018
2018A294	19	bodemkaart	uitsnede bodembedekkingskaart met aanduiding plangebied	onbekend	1:2.500	7-2-2018
2018A294	20	archeologische kaart	CAI-locaties in de omgeving van het plangebied	onbekend	1:10.000	7-2-2018
2018A294	21	analysekaart	CAI-locaties geplot op het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II	onbekend	1:15.000	7-2-2018